

Władysław Marek Kolasa

Krakowska prasa naukowa i fachowa 1989–1998

(przeгляд tematyczny)

Kraków od zarania dziejów prasy lokował się w czołówce krajowych centrów wydawniczych i utrzymał tę pozycję do współczesności. Statystyki dowodzą, że w latach 90. XX wieku drukowano tu ponad 8% krajowej oferty, co plasowało Kraków na drugim po Warszawie miejscu w kraju. Wyróżniał się w skali kraju nie tylko liczebnością, ale przede wszystkim różnorodnością. Precyzyjniej obrazują to dane statystyczne: wśród 1383 tytułów, które ukazywały się w mieście w latach 1989–1998, bogato prezentowała się oferta pism społeczno-politycznych (133 tytuły), drukowano prasę kulturalną (129), pisma sublokalne (85), reklamowe (82), sportowe (45), a także, co charakterystyczne, rozbudowany segment katolickiej prasy religijnej (214) oraz wydawnictw naukowych i fachowych (524)¹.

Szczególnie interesująca jest ostatnia z wyliczonych grup, choć warto zauważyć, że obieg prasy naukowej i fachowej jest tworem bardzo specyficznym, znacznie odbiegającym warsztatowo i funkcjonalnie od tradycyjnie pojmowanego dziennikarstwa (jest przede wszystkim medialnym przedłużeniem procesu badawczego). Z definicji więc wymaga innych teorii, metod i narzędzi badawczych. Inny był też jego rozwój i determinanty. W odróżnieniu od innych grup czasopiśmienniczych, których dynamiczny wzrost nastąpił dopiero na fali transformacji w latach 90., system wydawnictw naukowych rozwinął się w Krakowie znacznie wcześniej. Po intensywnym okresie wzrostu w latach 50. i 60., już w roku 1971 urósł do liczby 150 tytułów i poszerzał się dalej, dochodząc w 1989 do liczby 237 pism. U progu przemian prasa naukowa i fachowa była zatem grupą zarówno liczebnie dominującą, jak i w pełni ukształtowaną. Mimo drastycznego spadku nakładów na naukę, jaki nastąpił po 1989, wydawnictwa naukowe nie zatrzymały się jednak w rozwoju. Licząca w 1989 roku 215 tytułów oferta pism naukowych rosła dalej, osiągając w 1998 liczbę ponad 300 wydawnictw. Obok nich dynamicznie rozwijały się pisma fachowe,

¹ Nadto 171 tytułów innych typów (hobbistyczne, dziecięce, sportowe...). Obliczenia na podstawie własnej bazy danych „Prasa Krakowa 1989–1998”, „Ruchu Wydawniczego w Liczbach” 1989–1998 oraz „Katalogu Prasy Polskiej” („Katalogu Mediów Polskich”) 1992–1998.

dzięki prywatnej przedsiębiorczości i rosnącej aktywności stowarzyszeń branżowych (z 18 tytułów w roku 1989 do 134 w 1998) oraz magazyny popularnonaukowe (z 9 w 1989 do 21 w 1998).

Rozwojem badanej grupy, jak ustalono, rządzi ważna właściwość: oferta pism specjalistycznych jest swoistym odbiciem lokalnej infrastruktury naukowej, technicznej i gospodarczej. Prawdopodobnie tę potwierdza zarówno statystyczna analiza dynamiki rynku, jak i kierunków jego rozwoju. Dzięki niej można ustalić np. porządek najliczniej reprezentowanych w Krakowie (kadrowo i instytucjonalnie) kierunków badawczych. Ranking otwierają: nauki społeczne – 22,73% oferty (120 tytułów), humanistyka – 17,23% (91), nauki techniczne – 14,96% (79), nauki o ziemi – 14,02% (74) i medycyna – 10,23% (54) oraz nieco słabiej reprezentowane nauki matematyczno-przyrodnicze – 8,9% (47), rolnicze – 8,14% (43) i nauka ogólnie – 3,79% (20).

Trudniejsze jest wskazanie najbardziej rozwiniętych dyscyplin naukowych. Częściową tylko odpowiedź niosą wskaźniki zaczerpnięte z międzynarodowych indeksów. W świetle danych za rok 1998 najwyższe notowania w zakresie nauk ścisłych osiągnęła krakowska biologia (5 tytułów cytowanych w SCI – „Folia Biologica”, „Acta Physiologiae Plantarum”, „Folia Histochemica et Cytobiologica” i dwie serie „Acta Biologica Cracoviensia”), nauki medyczne (2 tytuły – „Journal of Physiology and Pharmacology” i „Polish Journal of Pharmacology”) oraz fizyka jądrowa („Acta Physica Polonica B”). Spośród dyscyplin humanistycznych wysokim uznaniem cieszy się językoznawstwo (4 tytuły – „Rocznik Sławistyczny”, „Biuletyn PTJ”, „Slavia Orientalis”, „Stylistyka”), literaturoznawstwo („Ruch Literacki”), historia („Studia Historyczne” i „Historyka”) oraz filozofia („Kwartalnik Filozoficzny”). Należy dodać, że z uwagi na brak danych obraz jest niekompletny.

Przedstawiony wizerunek warto jeszcze uzupełnić informacją o wydawcach, gdyż rozkład ów w ogólnych zarysach odzwierciedla instytucjonalną strukturę krakowskiej nauki. Najwięcej tytułów wydają szkoły wyższe (32%), dalej PAN i PAU (razem 15%), instytuty naukowo-badawcze (6%), towarzystwa naukowe (9%), stowarzyszenia branżowe (11%), wydawcy prywatni i spółki (16%) oraz instytucje o profilu edukacyjnym (11%). Statystyczna analiza czasopiśmiennictwa specjalistycznego pozwoliła także na ustalenie miejsca Krakowa na naukowej mapie Polski. Z dostępnych danych z roku 1998 wynika, że krakowski ośrodek obejmował ok. 13% krajowego strumienia informacji naukowej (wydawnictw naukowych), co sytuowało go na drugim miejscu w Polsce. Ustępował jedynie stolicy, gdzie wydawano 34% oferty, jednocześnie znacznie wyprzedzał inne ośrodki akademickie (Wrocław i Poznań – po 7%, czy Łódź i Lublin – po 4%).

Najciekawszych informacji dostarcza analiza tematyczna. Obraz krakowskiej prasy specjalistycznej badany w tym przekroju jest wyjątkowo urozmaicony. Statystyka przekonuje, że w kręgu zainteresowań działających tu wydawców i instytucji znalazło się niemal całe uniwersum nauki, technologii i wiedzy stosowanej. W sensie liczbowym na czoło wśród krakowskich periodyków wybijają się nauki społeczne, które obejmują 22,73% oferty (120 tytułów), równie dużym zainteresowaniem

ciszy się humanistyka – 17,23% (91), nauki techniczne – 14,96% (79), nauki o ziemi – 14,02% (74) i medycyna – 10,23% (54) oraz nieco słabiej reprezentowane nauki matematyczno-przyrodnicze – 8,9% (47) i rolnicze – 8,14% (43); obraz dopełnia 20 tytułów o profilu ogólnym (3,79%). Rozkład – jak się wydaje – jest pochodną lokalnej infrastruktury naukowej i wyraża kierunki prowadzonych w Krakowie badań.

Szerokie spektrum zainteresowań tłumaczy bogate tradycje akademickie (głównie uniwersyteckie) oraz stosunkowo wszechstronnie rozwinięty system specjalistycznych wyższych uczelni: techniczne, ekonomiczne, artystyczne, pedagogiczne, medyczne (brak w Krakowie jedynie uczelni wojskowej). Analizując statystyki, warto wskazać krakowską swoistość. Uderza silna nadreprezentacja medycyny, nauk przyrodniczych i nauk o ziemi (łącznie 33,15%), choć w skali kraju odpowiedni wskaźnik jest ponad dwukrotnie niższy (14,8%)². Fakt ów można jednak tłumaczyć strukturą krakowskich pałaców PAN, zdominowanych przez instytuty przyrodnozawcze (aż 8 z 11 interesuje się sprawami biologii). Na odrębną uwagę zasługują silnie rozwinięte nauki o ziemi (w tym górnictwo) – 14,02% oferty, dla których inspirację i zaplecze intelektualne zapewnia AGH oraz instytuty branżowe i placówki PAN. Odrębnym torem idą uwarunkowania prasy fachowej, wydawanej przeważnie przez stowarzyszenia branżowe. Trudno wprawdzie wskazać konkretne czynniki, które byłyby bezpośrednim animatorem tej grupy, gdyż segment prasy fachowej jest bardzo rozproszony. Niemniej na podstawie istniejących danych wolno wnioskować, że kierunki jej rozwoju były z jednej strony pochodną działalności naukowej (badania stosowane), z drugiej zaś wiązały się z kondycją lokalnej gospodarki. W tym kontekście warto przede wszystkim zwrócić uwagę na silnie rozwiniętą w Krakowie produkcję stali i wyrobów hutniczych (25–33% krajowej produkcji), tytoniowych (34,2%), koksu (14,7%) oraz prężny sektor budowlany zagarniający 6% krajowych inwestycji³; nadto – co ważne – Kraków to krajowe centrum badań nad energią, odlewnictwem i naftą. W odpowiedzi oferta stosownych grup pism fachowych była relatywnie bogata.

Uzupełnieniem wywodów jest ranking krakowskiej prasy specjalistycznej według akademickich specjalności. Wykaz pozwala uchwycić szczegółowe pola zainteresowań krakowskich uczelni oraz wskazać powiązania między nauką a praktyką. W ogólnym rankingu na czoło wybijają się: medycyna (54 tytuły), ekonomia (44), rolnictwo (43), budownictwo (32), prawo (31) i pedagogika (25). Łatwo zauważyć, że są to dziedziny o najmocniejszym związku z praktyką; przekonuje o tym stosunkowo liczny udział pism fachowych, często nawet dominujący (ekonomia – 33 z 44 czy budownictwo – 26 z 32).

Wyczerpujący opis całego rynku prasy specjalistycznej nie jest możliwy, gdyż rozważana grupa wydawnictw jest zbyt liczna – obejmuje 528 tytułów. Warto jednak wskazać najważniejsze grupy tytułów i dominujących wydawców.

² S. Dziki, *Polskie czasopiśmiennictwo naukowe, popularnonaukowe i fachowe* (wg stanu z I kwartału 1998 r.), „Zeszyty Prasoznawcze” 2000, nr 1/2, s. 120.

³ *Województwo krakowskie '96* [Wyd. Urząd Wojewódzki w Krakowie]. Kraków 1997, s. 97–104.

A. CZASOPISMA O ZAKRESIE OGÓLNYM

Pisma o profilu ogólnonaukowym są we współczesnej nauce zjawiskiem dość rzadkim. W praktyce występują bądź w formie uczelnianych magazynów informacyjno-publicystycznych, bądź periodyków dokumentacyjnych. W ostatniej dekadzie własne magazyny informacyjno-publicystyczne drukowano w prawie każdej krakowskiej szkole wyższej. Uniwersytet wydawał 4 takie wydawnictwa, spośród których najdłuższe tradycje miał drukowany od 1983 roku miesięcznik informacyjny **„Acta Universitatis Iagiellonicae”**. Do grupy tej w latach 90. dołączyły kolejne: w roku 1992 wydawany nieregularnie magazyn edukacyjny **„Universitas”**, a w 1996 promocyjny kwartalnik **„Alma Mater”** (1996–), skierowany do obcokrajowców **„Newsletter”** i drukowany z inicjatywy Księgarni Akademickiej informator o publikacjach naukowych pracowników UJ **„Akademicki Przewodnik Bibliograficzny”**. Własne pisma drukowały też inne uczelnie: AE – **„Aktualności”** (od 1991), **„Biuletyn Informacyjny Biblioteki Głównej AE”** (od 1994) oraz w części redagowane przez studentów pismo **„Eksperyment”** (1997–), AR – kwartalnik **„Biuletyn Informacyjny AR”** (1995–); AWF – **„Biuletyn Informacyjny”** Biblioteki Głównej AWF (od 1998); AGH – miesięcznik **„Biuletyn Informacyjny Pracowników AGH”** (1994–); Profesjonalna Szkoła Biznesu – **„Biuletyn Informacyjny”** (1995–); PK – dwumiesięcznik **„Nasza Politechnika”** (1997–); ASP – **„Wiadomości ASP”** (1996–). W 1999 podobne wydawnictwa uruchomiono na AP (**„Konспект”**) i PAT (**„Patos”**). Problemy szkolnictwa wyższego znalazły także wyraz na łamach niesystematycznie drukowanego od 1998 **„Biuletynu Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich”** (pismo związane z redakcją **„Acta Universitatis Iagiellonicae”**).

Drugą ważną grupą periodyków o uniwersalnym profilu naukowym były wydawnictwa dokumentujące działalność dużych instytucji naukowych. Już od 1959 roku przy Prezydium Krakowskiego Oddziału Polskiej Akademii Nauk wydawano **„Rocznik Oddziału PAN w Krakowie”** oraz relacjonujące prace komisji **„Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukowych”** (1957). Polska Akademia Umiejętności z kolei reaktywowała jedno z najstarszych polskich pism naukowych – **„Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności”**, którego dzieje sięgają początku XIX wieku⁴ oraz wznowiała równie długowieczne **„Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności”**⁵. Jedynym wyjątkiem w tak utrwalonym schemacie

⁴ Początkowo jako „Rocznik Towarzystwa Naukowego z Uniwersytetem Krakowskim Połączonego” (1817–1833), nast.: „Rocznik Towarzystwa Naukowego Krakowskiego z Uniwersytetem Jagiellońskim Połączonego” (1841–1847), „Rocznik Towarzystwa Naukowego z Uniwersytetem Jagiellońskim Złączonego” (1849–1852), „Rocznik Ces. Król. Towarzystwa Naukowego Krakowskiego” (1857–1872), „Rocznik Zarządu Akademii Umiejętności w Krakowie” (1873–1888), „Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie” (1891/92–1916/17), „Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności” (1917–1947/52, wznowiony na przełomie 1989/90 roku).

⁵ Początkowo jako „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Akademii Umiejętności w Krakowie” (1896–1919), nast.: „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności (1920–1952, wznowione na przełomie 1989/90 roku).

prasy naukowej były interdyscyplinarne „**Studia Malopolskie**”, które redagowano w Zakładzie Filozofii Przyrody i Kultury Wsi Akademii Rolniczej.

B. MEDYCYNA

Nauki lekarskie miały w Krakowie bogate tradycje i liczący się dorobek. Historycy nauki zauważają, że już w XIX drukowano tu ok. 25% polskich czasopism medycznych (15 z 60)⁶. Pozycja ta została utrzymana również w ostatniej dekadzie XX wieku. Warto zauważyć, że w filadelfijskim „Science Citation Index” figurują aż dwa krakowskie pisma medyczne: kwartalnik Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego „**Journal of Physiology and Pharmacology**” (impact factor 1,114) i dwumiesięcznik Instytutu Farmakologii PAN „**Polish Journal of Pharmacology**”. Pierwsze z wymienionych pism, które poświęcono fizjologii ogólnej, stosowanej, patofizjologii, farmakologii fizjologicznej i podstawowym naukom medycznym, ukazuje się w Krakowie dopiero od 1991 roku (w latach 1950–1990 drukowano je w Warszawie jako „Acta Physiologica Polonica”); równie długą historię ma drugi periodyk, którego korzenie sięgają 1949 roku⁷. Warto przy tym podkreślić, że wśród wydawców prasy medycznej dominują towarzystwa naukowe; w grupie tej na szczególną uwagę zasługuje, jedno z najstarszych polskich pism medycznych – miesięcznik Polskiego Towarzystwa Lekarskiego „**Przegląd Lekarski**”, który jest drukowany nieprzerwanie od 1862 roku⁸.

Równie wielkie osiągnięcia mają kolejne wydawnictwa: ukazujący się od 1899 roku organ Polskiego Towarzystwa Okulistycznego „Klinika Oczna”⁹ (Acta Ophthalmologica Polonica), cytowana w serwisie „Excerpta Medica”; drukowany od 1922 roku miesięcznik Towarzystwa Chirurgów Polskich „**Polski Przegląd Chirurgiczny**” (The Polish Journal of Surgery); organ Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego „**Psychiatria Polska**”, wywodząca się z „Neurologii Polskiej” (1910–1951), którą w 1951 połączono z Rocznikiem Psychiatrycznym (1923–1951) i z których po fuzji powstała „Neurologia, Neurochirurgia i Psychiatria” (1951–1966), tę zaś podzielono w 1967 i powstały „Neurologia i Neurochirurgia Polska” i wspomniana „Psychiatria Polska”.

Do listy tej dodajmy zasłużony organ Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji „**Archiwum Historii i Filozofii Medycyny**” (1924–)¹⁰, który w 1998

⁶ Por. T. Ostrowska, *Polskie czasopiśmiennictwo lekarskie w XIX wieku (1800–1900)*, Wrocław 1973, s. 248.

⁷ Od 1993 po obecnym tytule. We wcześniej jako: „Prace Komisji Nauk Farmaceutycznych” PAU (1949–1952); nast. „Dissertationes Pharmaceuticae” (1954–1965), nast. „Dissertationes Pharmaceuticae et Pharmacologicae” (1966–1972), nast. „Polish Journal of Pharmacology and Pharmacy” (1973–1992).

⁸ Kolejno: „Przegląd Lekarski” (Kraków; 1862–1908), nast. po fuzji z „Czasopismem Lekarskim” (Łódź; 1899–1907) wydawany jako „Przegląd Lekarski oraz Czasopismo Lekarskie” (1909–1921); nast. „Polskie Czasopismo Lekarskie” (Lwów; 1921); „Polska Gazeta Lekarska” (Kraków, Lwów, Łódź, Wilno, Warszawa; 1922–1939); „Przegląd Lekarski” (Kraków; 1945–).

⁹ Upřednio jako „Postęp Okulistyczny” (1899–1914), od 1923 jako „Klinika Oczna”.

¹⁰ Upřednio: „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” (Poznań; 1924); nast.: „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny oraz Historii Nauk Przyrodniczych” (Poznań; 1925–1948); „Archiwum Historii Medycyny” (Wrocław, Warszawa; 1957–1985); od 1985 jako „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” (Szczecin).

przeniesiono ze Szczecina do Krakowa. Wśród pism młodszej generacji zwracają uwagę: kwartalnik Komisji Nauk Medycznych PAN „**Folia Medica Cracoviensia**” (1959–); „**Polish Journal of Pathology**” (od 1994) Polskiego Towarzystwa Patologów i Międzynarodowej Akademii Patologii, który kontynuuje tradycje wydawanej w latach 1950–1993 „**Patologii Polskiej**”; multidyscyplinarny kwartalnik „**Acta Endoscopica Polona**” (1991–) Sekcji Chirurgii Endoskopowej Towarzystwa Chirurgów Polskich; kwartalnik „**Psychoterapia**” (1970–)¹¹ wydawany przez Sekcję Psychoterapii Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego i Instytut Psychiatrii i Neurologii.

W latach 90. powołano też kilka nowych tytułów, m.in.: kwartalnik „**Neurotraumatologia**” (1998–), który wydają wspólnie Sekcja Neurotraumatologii Polskiego Towarzystwa Neurochirurgów, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Neurotraumatologii, Komisja Urazów Układu Nerwowego KNM PAN i firma Bayer; „**Inżynieria Biomateriałów**” (od 1997) – organ Polskiego Stowarzyszenia Biomateriałów; „**Medicina Sportiva**” (od 1997) – pismo powstałe z inicjatywy Polskiego Towarzystwa Medycyny Sportowej oraz Zakładu Medycyny WF i Sportu Instytutu Fizjologii Człowieka krakowskiej AWF; kwartalnik „**Nefrologia i Dializoterapia Polska**” krakowskiego oddziału PTL (od 1997); związany początkowo z PAN kwartalnik „**MM Mikrobiologia Medycyna**” (od 1994); wreszcie periodyk „**Sztuka Leczenia**” powołany w 1995 przez Towarzystwo Edukacji Psychosomatycznej.

Równie liczną grupę stanowią pisma przeniesione z innych miast lub przejściowo wydawane w Krakowie, m.in.: w różnych okresach redagowano w Warszawie, Wrocławiu i Krakowie kwartalnik Polskiego Towarzystwa Urologicznego „**Urologia Polska**” (1951–); w 1990 r. przeniesiono do Krakowa dwumiesięcznik Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Laboratoryjnej „**Diagnostyka Laboratoryjna i Wiadomości PTDL**” (1966–)¹²; w Warszawie i Krakowie wydawano pismo Polskiego Towarzystwa Chirurgów Dziecięcych „**Problemy Chirurgii Dziecięcej**” (1974–); a od 1994 zeszyty problemowe Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego „**Gerontologia Polska**” (w latach 1992–1993 wydawane w Białymstoku i Łodzi).

Obraz naukowych wydawnictw medycznych wydawanych przez towarzystwa naukowe dopełniają wydawnictwa Collegium Medicum UJ (CM), uczelni, która – przypomnijmy – powstała w 1993 z przekształcenia krakowskiej Akademii Medycznej im. M. Kopernika ponownie w wydział UJ; drukowano tu m.in.: rocznik informacyjno-bibliograficzny „**Annales Academiae Medicae Cracoviensis**” (1956–1992)¹³, przekształcony w 1993 w „**Annales Collegii Medici Universitatis Iagiellonicae Cracoviensis**” oraz „**Kronikę AM**” (1991–1993, następnie jako „**Kronika Collegium Medicum UJ w Krakowie**”). CM wspólnie z Krakowskim Oddziałem Polskiego Towarzystwa Stomatologicznego wydawały też zeszyty naukowe „**Stomatologia Kliniczna**” (1977–) oraz czasopismo „**Dialog**”, które założono w 1993 wraz z Polsko-Niemieckim Towarzystwem Zdrowia Psychicznego.

¹¹ W latach 1970–1972 jako „Zeszyty Psychoterapeutyczne” (Warszawa–Łódź).

¹² W latach 1966–1989 wydawany w Warszawie i Gdańsku jako „Diagnostyka Laboratoryjna”.

¹³ Wydawnictwo kontynuuje tradycje periodyku „Działalność Naukowa Akademii Medycznej w Krakowie” (1953–1955).

Bogaty obraz naukowego piśmiennictwa lekarskiego uzupełniają 23 tytuły pism fachowych¹⁴, informacyjnych¹⁵ i organizacji działających na rzecz chorych¹⁶. W grupie fachowych wyróżnia się miesięcznik „**Medycyna Praktyczna**”, który jest przykładem sukcesu wydawniczego na rynku prasy specjalistycznej. Wydawnictwo rozpoczęło w 1991 roku drukiem adresowanego do lekarzy praktyków skromnego biuletynu przedruków z prasy zagranicznej, lecz już po 6 latach urosło do koncernu, drukującego kilka mutacji¹⁷, których łączna sprzedaż przekracza 30 tys. egz.

C. NAUKI MATEMATYCZNO-PRZYRODNICZNE

C.1. BIOLOGIA

W konglomeracie nauk matematyczno-przyrodniczych zdecydowaną przewagę zyskała krakowska biologia. Dyscyplinę tę – dodajmy – reprezentowało aż 5 krakowskich pism ujętych w SCI („*Folia Biologica*”, „*Acta Physiologiae Plantarum*”, „*Folia Histochemica et Cytobiologica*” oraz dwie podserie „*Acta Biologica Cracoviensia*” – „*Series Botanica*” i „*Series Zoologia*”). Ukierunkowane badania prowadzano w kilku ośrodkach, spośród których wyróżniały się instytuty i samodzielne zakłady PAN. Instytut Botaniki PAN im. W. Szafera wydawał aż 6 tytułów, w tym jedno z nielicznych na świecie pism poświęconych paleobotanice, paleoekologii i palinologii – „**Acta Paleobotanica**” (od 1960); dwa pisma z zakresu geobotaniki – po-

¹⁴ M.in.: miesięcznik Fundacji Rozwoju Diagnostyki Laboratoryjnej „Badanie i Diagnoza” (od 1995); „Informator” Polskiego Towarzystwa Toksykologicznego (od 1989); kwartalnik Fundacji Szkoły Zdrowia Publicznego CM UJ „Informatyka w Szpitalu” (od 1996); „Kwartalny Biuletyn Polskiego Towarzystwa Dietetyki” (od 1995); dwumiesięcznik lekarzy opieki podstawowej „Lekarz Rodzinny” (1996–) [red. w Łodzi]; kwartalny magazyn lekarza rodzinnego – poświęcony opiece nad dziećmi alergicznymi „Pacjent” (od 1998); kwartalnik techniczny przegląd polskiego przemysłu farmaceutycznego „Pharmaceutica” (od 1998) wydawany przez firmę PHARMA Concept; miesięcznik „Przegląd Neurologiczny” (od 1997) drukowany przez Janssen-Cilag Polska; kwartalnik „Rehabilitacja Medyczna” poświęcony problematyce fizjoterapii i rehabilitacji (od 1997–); pismo pracowników socjalnych, terapeutów, personelu opiekuńczego „Tematy” (1995–1998, nast. przeniesione do Krynicy jako „Wspólne Tematy”).

¹⁵ M.in.: pismo Małopolskiej Okręgowej Izby Pielęgniarek i Położnych dwumiesięcznik „Ad Vocem” (1993–); „Biuletyn Informacyjny” Okręgowej Izby Lekarskiej w Krakowie (1989–1997, nast. jako „Biuletyn Lekarski”); kwartalny biuletyn informacyjny Okręgowej Izby Aptekarskiej w Krakowie „Farmacja Krakowska” (od 1998); kwartalnik wydawnictwa Lege Artis „Prawo dla Aptekarzy i Farmaceutów” (od 1998).

¹⁶ M.in.: kwartalnik Polskiego Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom Chorym na Astmę i Alergię „Dziecko Alergiczne” (od 1997); kwartalnik Fundacji na Rzecz Rozwoju Rehabilitacji Konnej Dzieci Niepełnosprawnych „Hipoterapia” (od 1993); kwartalnik informacyjny Krakowskiego Oddziału Krajowego Towarzystwa Autyzmu „Impuls” (1993–1998, od 1999 jako „Impuls Krakowski”); miesięcznik Polskiego Towarzystwa Medycyny Naturalnej „Powrót do Natury” (od 1990).

¹⁷ Pismo od 1997 wydawane w kilku wersjach: podstawowej miesięcznik „MP Medycyna Praktyczna” (red. Piotr Gajewski – 11–12 tys. egz.); dwumiesięcznik „MP Medycyna Praktyczna. Chirurgia” (red. Jarosław Kuźdzał); „MP Medycyna Praktyczna. Ultrasonografia” (red. Aleksandra Plichta) nadto wspólnie z Polskim Towarzystwem Zakazań Szpitalnych ukazuje się kwartalnik „Zakażenia” (red. Piotr B. Heczko) i z Polskim Towarzystwem Neurochirurgów wydawane jest pismo „Neurotraumatologia” (w 1999 powołano kolejne – „Pediatria” i „Ginekologia i Położnictwo”).

święcone taksonomii, florystyce, ekologii, fitogeografii, anatomii i cytologii roślin – „**Fragmenta Floristica et Geobotanica**” (od 1953) oraz wydanie skierowane do krajowego odbiorcy „**Fragmenta Floristica et Geobotanica. Series Polonica**” (od 1994) tudzież zajmujące się zagadnieniami taksonomii, chorologii, ewolucji, morfologii, anatomii, cytologii roślin „**Polish Botanical Studies**” (od 1990). Nadto wraz z węgierskim partnerem (Eszterhazy K. Teachers Training College) z Egeru powołano pismo zielnikowe „**Bryophyta Africana Selecta**” (od 1992) oraz z Polskim Towarzystwem Botanicznym kwartalnik „**Wiadomości Botaniczne**” (od 1957)¹⁸.

Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN był wydawcą dwóch tytułów – wspomnianego już prestiżowego kwartalnika „**Folia Biologica**” (od 1953), które poświęcono sprawom biologii doświadczalnej (zoologii, kariologii, mutagenyzy, cytogenetyki, genetyki, biologii komórki, cytofizjologii oraz biologii rozrodu i rozwoju) oraz wydawanego nieregularnie „**Acta Zoologica Cracoviensia**” (od 1956), które zajmowało się zoologią systematyczną, faunistyką i zoogeografią. Inne placówki PAN drukowały dwa dalsze periodyki: Zakład Fizjologii Roślin im. F. Górskiego – kwartalnik botaniczny „**Acta Physiologiae Plantarum**” (od 1978; od 1996 w Krakowie), zaś Zakład Biologii Wód im. K. Starmacha – poświęcony szeroko pojętej hydrobiologii kwartalnik „**Acta Hydrobiologica**” (od 1959)¹⁹. Osobno szły poczynania Komisji Biologicznej Krakowskiego Oddziału PAN, która była edytorem dwu uznanych w świecie wydawnictw – drukowanego nieregularnie od 1958 roku pisma „**Acta Biologica Cracoviensia. Series Botanica**”, które poświęcono sprawom cytologii, embriologii, fizjologii, kultur tkankowych i biosystematyki roślin, oraz interesującego się szeroko rozumianą zoologią „**Acta Biologica Cracoviensia. Series Zoologia**” (od 1958). Dodajmy, że pierwsze z wymienionych wydawnictw w roku 1992 legitymowało się najwyższym wskaźnikiem „impact factor” spośród polskich czasopism naukowych. Własne pismo drukowała też Komisja Paleografii Czwartorzędu PAN (od 1993 działa w ramach PAU) – wydawano tu od 1960 roku interdyscyplinarne wydawnictwo „**Folia Quaternaria**”²⁰. W grupie pism biologicznych wyróżniał się również wydawany od 1963 r. międzynarodowy kwartalnik Polskiego Towarzystwa Histochemików i Cytochemików „**Folia Histochemica et Cytobiologica**”²¹ – jedyne w kraju pismo zajmujące się biologią komórek i tkanek, histochemii, cytochemii.

Pisma biologiczne drukowały też szkoły wyższe – prócz 6 serii zeszytów naukowych warto wspomnieć o roczniku „**Zmienność Biologiczna Człowieka**” (od 1994) wydawanym wspólnie przez Zakład Antropologii UJ i Akademię Wychowania Fizycznego. Odrębne miejsce w historii polskiej biologii zaskarbił sobie popularnonaukowy „**Wszczęświat**”, wydawany od 1883 roku przez Polskie Towarzy-

¹⁸ Nadto dodatek ciągły „Biuletyn Ogrodów Botanicznych, Muzeów i Zbiorów” (Warszawa, od 1992).

¹⁹ Wcześniej jako „Biuletyn – Polska Akademia Nauk. Zakład Biologii Stawów” (1954–1958).

²⁰ Liczne numery wydano jako wydawnictwa zwarte; w latach 1960–1978 pismo Komisji Biologicznej PAN, 1979–1993 wydawnictwo Komisji Czwartorzędu PAN, następnie Komisji Czwartorzędu PAU.

²¹ W latach 1963–1983 jako „Folia Histochemica et Cytochemica”.

stwo Przyrodników im. Kopernika, który obok warszawskiego „Kosmosu” (od 1876) należy do najstarszych polskich pism biologicznych²².

C.2. ASTRONOMIA. CHEMIA. MATEMATYKA. FIZYKA

Skromniejszą ofertą mogły się poszczycić inne dyscypliny ścisłe. Astronomowie skupieni w Obserwatorium Astronomicznym UJ redagowali zasłużony „**Rocznik Astronomiczny Obserwatorium Krakowskiego. Dodatek Międzynarodowy**”, który ukazuje się od 1923 roku oraz w ramach podserii ZN UJ „**Acta Cosmologica**” (od 1972). Nadto w Krakowie wydawano dwa astronomiczne pisma popularnonaukowe: miesięcznik Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii „**Urania**” (1922–), który po połączeniu w 1998 r. z „Postępami Astronomii” ukazuje się jako „**Urania–Postępy Astronomii**” oraz redagowane przez studentów „**Acta Brutusica**” (od 1992). Chemia i technologia chemiczna prezentowana była bardzo skromnie: wspomnieć można jedynie o czterech seriach zeszytów naukowych (UJ, PK i AGH)²³ i dwu pismach dokumentacyjnych wydawanych od 1961 r. przez Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Urządzeń Chemicznych „Cebea”²⁴.

Najważniejszym pismem krakowskich fizyków był uznany międzynarodowy miesięcznik „**Acta Physica Polonica B**” (od 1970)²⁵, który poświęcono teorii pola, teorii względności, fizyce statystycznej, wysokich energii, cząstek i badaniom jądrowym. Wydawcą pisma, które – dodajmy – od lat lokowało się w czołówce polskich pism cytowanych w SCI w latach 90. była Polska Akademia Umiejętności, wspierana przez Instytut Fizyki UJ i Polskie Towarzystwo Fizyczne. Spośród innych pism fizycznych warto wspomnieć też o drukowanych cyklicznie raportach i sprawozdaniach krakowskiego Instytut Fizyki Jądrowej im. H. Niewodniczańskiego i trzech podseriach uczelnianych zeszytów naukowych wydawanych na UJ, AGH, WSP. Równie skromnie przedstawiała się oferta pism matematycznych; warty uwagi jest redagowany w Warszawie i Krakowie rocznik Instytutu Matematycznego PAN „**Annales Polonici Mathematici**” (od 1921)²⁶ oraz kilka pism uczelnianych. Poza czterema seriami zeszytów naukowych drukowanych na AGH i WSP osobno

²² Nadto drukowano w Krakowie popularnonaukowy kwartalnik „Remiz” (od 1992).

²³ „Czasopismo Techniczne” Seria Ch – „Chemia” (1992–); ZN PK – „Inżynieria i Technologia Chemiczna” (1991–); ZN AGH „Chemia” (1985–1993); ZN UJ „Universitatis Jagellonicae Acta Chimica” (1990–).

²⁴ „Przegląd Dokumentacyjny” i „Informacja Ekspresowa” (uprzednio: „Informacja Ekspresowa / Centralne Biuro Konstrukcyjne Urządzeń Chemicznych” – 1961–1971); „Informacja Ekspresowa / Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Przemysłu Urządzeń Chemicznych Cebea” (1972–1985); „Informacja Ekspresowa / Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Przemysłu Urządzeń Chemicznych i Chłodniczych Cebea” (1986–1991), od 1992 „Informacja Ekspresowa” / Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Budowy Urządzeń Chemicznych [Cebea], Kraków.

²⁵ Pismo wywodzi się ze „Sprawozdań Polskiego Towarzystwa Fizycznego” (1920–1931), przekształconego w roku 1932 w „Acta Physica Polonica” i od 1970 podzielonego na sekcje A i B.

²⁶ Poprzednio jako „Rozprawy Polskiego Towarzystwa Matematycznego” (1921); „Annales de la Societe Polonaise Mathematique” (1922–1952), następnie „Annales Polonici Mathematici”.

należy wspomnieć o roczniku AGH „**Opuscula Mathematica**” (od 1985)²⁷ oraz wydawanym od 1973 roku interdyscyplinarnym periodyku Instytutu Filozofii UJ „**Reports on Mathematical Logic**”, który zajmuje się badaniem zastosowania metod logicznych w matematyce, lingwistyce matematycznej, informatyce teoretycznej, sztucznej inteligencji i filozofii.

C.3. ROLNICTWO I LEŚNICTWO

Dominującymi wydawcami 39 krakowskich pism rolniczych (w tym 25 naukowych) były: PAN, instytuty naukowe, Akademia Rolnicza, towarzystwa naukowe i stowarzyszenia branżowe. Wśród podmiotów podejmujących badania podstawowe prym wiodła Komisja Nauk Rolniczych i Leśnych PAN. Pod jej auspicjami od 1961 roku drukowano trzy serie własnego pisma „**Acta Agraria et Silvestria**” (AAeS)²⁸. Sprawy szeroko pojętego rolnictwa (w tym agrotechniki, sadownictwa, biochemii roślin, chemii rolnej, gleboznawstwa i ochrony środowiska) znalazły wyraz na łamach podserii „**AAeS. Series Agraria**”. Problematyce leśnej, ze szczególnym uwzględnieniem spraw gleboznawstwa, fitosocjologii, drzewostanów i drewnoznawstwa poświęcono podserię „**AAeS. Series Silvestris**”, zaś zagadnienia hodowli zwierząt na terenach górskich (w tym zagadnienia biochemii, fizjologii i endokrynologii zwierząt użytkowych oraz zoohigieny i technologii produkcji zwierzęcej) poruszano w podserii „**AAeS. Series Zootechnica**”.

Odrębne miejsce przysługuje wydawnictwu Polskiego Towarzystwa Nauk Ogrodniczych (PTNO) „**Folia Horticulturae**”, które zajmuje się zagadnieniami ogrodnictwa, warzywnictwa i roślin ozdobnych w powiązaniu z genetyką, fizjologią i biochemią, przechowalnictwem i przetwórstwem, uprawą, nawożeniem, hodowlą i nasiennictwem oraz ochroną przed chorobami i szkodnikami; półrocznik PTNO – dodajmy – był w rankingu KBN najwyższym punktowanym krakowskim pismem rolniczym (4 punkty). Równie wysokie oceny ekspertów KBN zyskał wydawany od 1994 roku kwartalnik Polskiego Towarzystwa Technologów Żywności – „**Żywność, Technologia, Jakość**” (Food, Technology, Quality)²⁹ oraz periodyk naukowo-techniczny „**Nauka Praktyce Rolniczej**” wydawany od 1993 roku przez Polskie Towarzystwo Inżynierii Rolniczej wraz z Komitetem Techniki Rolniczej PAN.

Podstawowym wydawnictwem krakowskiej Akademii Rolniczej im. Hugona Kołłątaja (AR) jest dziesięć niskonakładowych (120 egz.) serii „**Zeszytów Naukowych AR**” (Scientific Papers of the Agricultural University of Cracow Kraków)³⁰;

²⁷ Do 1993 r. jako „ZN AGH. Opuscula Mathematica”.

²⁸ Początkowo odpowiednio: „Acta Agraria et Silvestria. Seria Rolnicza” (1961–1965), „Acta Agraria et Silvestria. Seria Leśna” (1961–1965), „Acta Agraria et Silvestria. Seria Zootechniczna” (1961–1965).

²⁹ W 1999 zmieniono tytuł kwartalnika na „Żywność”.

³⁰ Podserie ZN AR: „Ekonomika” (1959–); „Geodezja” (1969–); „Historia Rolnictwa”(1972–); „Hodowla i Biologia Zwierząt” (1998–) [poprz. jako „Zootechnika” (1957–1997)]; „Inżynieria Środowiska”(1994–), [poprz. jako „Melioracja” (1963–1990)]; „Leśnictwo” (1966–); „Technika Rolnicza” (1994–), [poprz. jako „Mechanizacja i Energetyka Rolnictwa” (1983–1993)]; „Ogrodnictwo” (1970–); „Rolnictwo”(1956);

nadto samodzielne pisma ukazują się w Katedrze Hodowli Zwierząt Futerkowych AR³¹ i Regionalnym Zakładzie Upowszechniania Postępu Rolniczego AR³².

Wysoką aktywność wydawniczą przejawia działający w krakowskich Balicach Instytut Zootechniki (IZ), w którego laboratoriach podejmowane są prace z zakresu genetyki i hodowli zwierząt gospodarskich, biologii, fizjologii i rozrodu zwierząt, żywienia i paszoznawstwa, ochrony środowiska, zoohigieny i organizacji produkcji zwierzęcej. Podstawowym periodykiem IZ są drukowane od 1961 roku „**Roczniki Naukowe Zootechniki**” (Annals of Animal Science)³³, nadto publikowane są dwa pisma informacyjno-sprawozdawcze³⁴ i pięć serii szczegółowych raportów Centralnej Stacji Hodowli Zwierząt IZ, poświęconych odpowiednio: hodowli bydła³⁵, trzody³⁶, drobiu³⁷, owiec³⁸ i sprawom mleczarstwa³⁹. Wysokie osiągnięcia naukowe ma także działające w Krakowie Centralne Laboratorium Przemysłu Tytoniowego drukujące od 1960 roku własny „**Biuletyn**”⁴⁰, gdzie publikowane są prace naukowo-badawcze z zakresu uprawy i przetwórstwa tytoniu.

Sprawom rolnym poświęconych jest ponadto 14 pism o profilu fachowym; periodyki takie wydaje m.in. Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Krakowie z siedzibą w Karniowicach („**Doradca**” i jego dodatki)⁴¹ oraz stowarzyszenia i towarzystwa branżowe oraz wydawcy prywatni⁴². Na osobną uwagę zasługują wy-

„Technologia Żywności” (1985–). Nadto liczne wydawnictwa wydane poza podseriami i podserie książkowe (np. „Sesja Naukowa” i „Rozprawy”).

³¹ „Biuletyn Informacyjny Dla Hodowców Szynszyli” (od 1993).

³² „Biuletyn” pod różnymi tytułami ukazujący się od 1963 r.; popr. jako „Biuletyn Regionalny Zakładu Upowszechniania Postępu” (1970–1979), „Informator Regionalny Zakładu Upowszechniania Postępu” (1983–1990), „Biuletyn Regionalnego Zakładu Upowszechniania Postępu” (1991); „Biuletyn Regionalny Zakładu Doradztwa Rolniczego” (od 1992).

³³ Wariant tytułu: „Polish Journal of Animal Science and Technology”; od 1997 dodatkowa podseria „Roczniki Naukowe Zootechniki. Suplement”; w latach 1965–1970 jako „Instytut Zootechniki w Polsce i jego Działalność”.

³⁴ Kwartalny „Biuletyn Informacyjny IZ” (od 1963) oraz „Sprawozdanie z Działalności Naukowo-Badawczej Instytutu Zootechniki za rok...” (od 1972).

³⁵ Wydawane pod różnymi tytułami od 1964 roku: „Wyniki Oceny Buhajów na Podstawie Użytkowości Potomstwa” (1971–1974), przekształcone w 1975 w „Wyniki Oceny Wartości Hodowlanej Buhajów”.

³⁶ „Stan Hodowli i Wyniki Oceny Świń” (1982–).

³⁷ „Wyniki Stacji Testowych Drobiu” (1972–1989), przekształcone w 1990 w „Wyniki Oceny Użytkowości Drobiu”.

³⁸ „Wyniki Oceny Wartości Hodowlanej Owiec” (1983–).

³⁹ Półrocznik „Ocena Wartości Hodowlanej Buhajów dla Cech Wydajności Mlecznej” (Sire Evaluation for Dairy Production Traits) [1990], kontynuowany od 1991 jako „Ocena Wartości Hodowlanej Buhajów pod Względem Cech Wydajności Mlecznej” (Sire Evaluation for Dairy Production Traits).

⁴⁰ Poprz. „Ekspres Informacyjny – Instytut Zootechniki” (1963–1965), nast. „Bieżące Informacje o Publikacjach Zootechnicznych” (1966), „Biuletyn Informacyjny – Instytut Zootechniki” (od 1968).

⁴¹ W latach 1990–1991 jako „Rolnik Krakowski”. Dodatki ciągłe: „Galicyski Magazyn Rolniczy” (1993–1996); „Regionalny Magazyn Rolniczy” (1996–1997), od 1997 „Agrorynek Krakowski”.

⁴² Regionalne Zrzeszenie Pszczelarzy – pismo „APIOPL” (od 1986); Polskie Towarzystwo Chirurgów Drzew – NOT – „Drzewa, Krzewy, Park” (od 1998); Klub Hodowców Gołębi Ras Małopolskich – kwartalnik „Gołębie Rasowe” (od 1995); Małopolskie Stowarzyszenie Doradztwa Rolniczego – kwartalnik

sokonakładowe pisma Wydawnictwa Plantpress, w szczególności „**Hasło Ogrodnicze**” (od 1971)⁴³, które interesuje się sprawami warzywnictwa, kwiaciarstwa i sadownictwa. W ostatniej dekadzie miesięcznik jednak bardzo osłabł; pomimo że w 1991 drukowano go w nakładzie 50 tys. egz., pod koniec 1998 udawało się sprzedać niespełna 15 tys. Obok wspomnianego pisma od 1993 roku wydawany jest instruktażowy kwartalnik „**Szkółkarstwo**”, a od 1998 rozpoczęto druk poświęconego sadownictwu nieregularnika „**Hasło Ogrodnicze Bis**”. Równie długie tradycje i znaczący zasięg ma ilustrowany magazyn miłośników roślin ozdobnych „**Kwiaty**” (od 1973); ostatnia dekada dla tego rodzaju wydawnictw była jednak niełaskawa i kwartalnik podobnie jak „**Hasło Ogrodnicze**” utracił ponad połowę wcześniejszego nakładu (w 1998 wydał ok. 32 tys. egz., choć jeszcze w 1992 drukowano 60 tys.).

D. PISMA TECHNICZNE

D.1. BUDOWNICTWO I ARCHITEKTURA

W bogatej ofercie pism technicznych liczbowo wyróżniają się periodyki poświęcone architekturze i budownictwu (33 tytuły). W liczbie tej tylko 6 miało charakter naukowy, pozostałe 27 było pismami fachowymi, które podejmowały wąskie problemy branżowe lub były adresowane do wykonawców, inwestorów lub odbiorców na rynku nieruchomości. Sprawy teoretyczne podejmowano na łamach rocznika Komisji Urbanistyki i Architektury PAN „**Teka Komisji Urbanistyki i Architektury**” (od 1967) oraz w międzyuczelnianych zeszytach naukowych „**Urbanistyka**”, które od 1995 wydawała Sekcja Urbanistyki Komitetu Architektury i Urbanistyki PAN wraz z Instytutem Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej. Szeroko rozumianej inżynierii budowlanej poświęcone były także trzy podserie zeszytów naukowych wydawanych przez Politechnikę Krakowską⁴⁴ oraz specjalistyczne „**Wiadomości Konserwatorskie Województwa Krakowskiego**” (1994–) drukowane przez Państwową Służbę Ochrony Zabytków i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie. W ofercie pism fachowych znalazły się specjalistyczne wydawnictwa branżowe⁴⁵, pisma wykonawców i inwestorów⁴⁶ oraz liczne popularne

„**Wieś i Doradztwo**”(od 1995); nadto pisma prywatne półroczniki „**Starkl Ogrodnik**” (od 1998) i „**Willemse Ogrody bez Tajemnic**” (od 1995).

⁴³ Poprz. jako „**Hasło Ogrodniczo-Rolnicze**” (1946–1970; Tarnów), nawiązujące do tradycji pisma wydawanego od 1932 roku.

⁴⁴ ZN PK. „**Architektura**” (1957–); „**Czasopismo Techniczne**” PK. Seria A – „**Architektura**” i Seria B – „**Budownictwo**” (1961–).

⁴⁵ M.in.: dwumiesięcznik naukowo-techniczny poświęcony zagadnieniom przemysłu materiałów wiążących i betonu „**Cement, Wapno, Beton**” wydawany pod patronatem Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Przemysłu Materiałów Budowlanych o tradycjach sięgających roku 1930 (początkowo jako „**Cement**” [Warszawa; 1930–1950], nast. „**Cement, Wapno, Gips**” [1950–1995], od 1996 pt. „**Cement, Wapno, Beton**”); kwartalny „**Biuletyn Informacyjny**” (1993–) Związku Mostowców Rzeczypospolitej Polskiej; „**Biuletyn Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa**” (od 1982, w latach 1978–1982 [z. 1–11/12] jako „**Biuletyn Odnowy Krakowa**”); kwartalnik „**NTTB Nowoczesne Techniki i Technologie**

magazyny budowlane adresowane do odbiorców i zleceniodawców⁴⁷; pisma ostatniej z grup charakteryzował stosunkowo wysoki nakład i atrakcyjna szata graficzna. Wyjątkiem w opisanym schemacie był szerokoprofilowy „Architekt” (kontynuacja przedwojennego pisma o tym samym tytule, który wydawano w latach 1900–1932). Pismo, wznowione w 1990 przez Krakowski Oddział Stowarzyszenia Architektów, okazało się jednak inicjatywą chybioną i upadło już po wydaniu 2 numerów.

D.2. ELEKTROTECHNIKA. AUTOMATYKA. INFORMATYKA

Większość naukowych czasopism z zakresu szeroko pojętej elektrotechniki ukazywała się pod auspicjami Akademii Górniczo-Hutniczej. Od 1997 drukowano tam półrocznik „Automatyka”⁴⁸, który interesował się sprawami automatyki, informatyki, elektroniki i telekomunikacji; wydawano też kwartalnik „Elektrotechnika” (1982–1998)⁴⁹, gdzie zamieszczano prace z zakresu elektrotechniki i elektroniki, automatyki, informatyki, cybernetyki i inżynierii systemów; od 1995 Wydział Elektrotechniki, Automatyki i Elektroniki AGH we współpracy z Politechniką Łódzką uruchomił kwartalnik „Jakość i Użytkowanie Energii Elektrycznej” – jedyne w Polsce i Europie pismo poświęcone tematyce jakości energii; najmłodszym pismem z tytułowej grupy jest kwartalnik „Telekomunikacja Cyfrowa”, który założono na AGH w roku 1998. Własne periodyki wydawały również Politechnika Krakowska⁵⁰, towarzystwa naukowo-techniczne i duże przedsiębiorstwa. Na uwagę

Bezwykopowe” (1998–) firmy HDD Consulting zajmujący się tematyką wykonawstwa przewiertów sterowanych, mikrotuneli, przecisków i inspekcjami sieci; kwartalnik informacyjny „Polski Cement” (1998–) [red. w Kielcach]; dwumiesięcznik „Mój Ciepły Dom” (od 1993) – specjalistyczne pismo adresowane do instalatorów, architektów, projektantów, producentów i handlowców oraz użytkowników urządzeń grzewczych i armatury; półrocznik „Regionalny Katalog Budownictwa” (od 1992) krakowskiego Miastoprojektu.

⁴⁶ M.in.: ogólnopolski kwartalnik „Renowacje” (1998–) Agencja Wydawniczo-Handlowa „Hawit”; dwutygodnik poświęcony budownictwu, architekturze, zabytkom, cenom materiałów budowlanych, wydawany kolejno jako: „Informator Budowlany” (1992–1994), następnie „Przewóz 21” (1994–1996), od 1997 jako „Formaty” (1997–) (firmy Ryszarda Płoskonki); Przemysłowo-Handlowa Krakowska Izba Budowlana wydawała miesięcznik „Małopolski Przewodnik Budowlany” (1995–); zaś Krakowski Instytut Nieruchomości – kwartalnik „Świat Nieruchomości” (1992–).

⁴⁷ M.in.: miesięcznik „Architektura & Biznes” (od 1992) adresowane do architektów, konstruktorów, inżynierów i techników, plastyków, projektantów wnętrz i form przemysłowych (nakł. 25 tys. egz. [1996–1998], 100 tys. egz. [1993–1995]); kwartalnik „Agrobisp Album Projektów” (od 1998); dwumiesięcznik „Architekton” (od 1996) [15 tys. egz.]; „Dom Jednorodzinny, Projekt & Realizacja” (od 1994); kwartalnik „Projekt” firmy Ryszarda Płoskonki (od 1998); kwartalny katalog projektów domków jednorodzinnych „Dom na Miarę” (od 1996, w latach 1996–1997 jako „Dom na Twoją Miarę!” wydawnictwa „Architekton” [40 tys. egz.]); katalog ofert budownictwa „Dom pod Klucz” (od 1991) Oficyny Wydawniczej Sezon [5–10 tys.]; warszawsko-krakowskie „Rezydencje” (od 1998) wydawane przez Wydawnictwo Bachurski [25 tys.]; dwumiesięcznik „Twoje Domy Jednorodzinne” (od 1996) wydawnictwa Hawit [40–52 tys.]; biuletyn organizacyjno-informacyjny Polskiego Zrzeszenia Lokatorów „Lokator” (1991–1994).

⁴⁸ Wcześniej jako „Zeszyty Naukowe AGH. Automatyka” (1966–1993).

⁴⁹ Od 1999 przekształcony w „Elektrotechnika i Elektronika”.

⁵⁰ Dwie podserie zeszytów naukowych: ZN PK. „Inżynieria Elektryczna” i „Czasopismo Techniczne”. Seria E – „Elektrotechnika”.

zasługują: drukowany nieregularnie od 1995 „**Informator**” Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej; kwartalnik „**Biuletyn Automatyki**” (1994–1998) krakowskiej firmy „Astor” (w 1998 przekształcony w „**Biuletyn Automatyki, Sterowania i Organizacji Produkcji**”, a rok później w „**Biuletyn Automatyki**”)⁵¹. Dużym uznaniem cieszy się także pismo „**Biuletyn Techniczny**” wydawany od 1995 roku przez Krakowski Oddział Stowarzyszenia Elektryków Polskich oraz popularne pismo elektroniczne „**Sat Kurier**” (od 1997).

Zdecydowanie słabiej prezentowała się oferta pism z zakresu informatyki; poza dwoma podseriami zeszytów naukowych⁵² wydawano jedynie kilka firmowych biuletynów⁵³ oraz popularny magazyn „**Amiga**” (od 1992) przeznaczony dla sympatyków tytułowej platformy, który w 1997 przeniesiono z Warszawy do Krakowa.

D.3. HUTNICTWO. METALURGIA

Badania nad technologią hutniczą i metalurgią miały w Krakowie długą tradycję. W mieście istniało od lat poważne zaplecze intelektualne (środowisko uczonych Akademii Górniczo-Hutniczej), działały liczne instytuty badawcze (Instytut Odlewnictwa, Instytut Obróbki Skrawaniem) i ośrodki badawczo-rozwojowe oraz baza techniczna w Hucie im. Lenina (obecnie Hucie im. Tadeusza Sendzimira). Jednym z najstarszych pism tej grupy jest kwartalnik Komitetu Metalurgii PAN „**Archives of Metallurgy**” publikujący wyniki badań podstawowych z zakresu metalurgii, metaloznawstwa, przeróbki plastycznej metali i techniki cieplnej w hutnictwie. Pismo powstało w 1987 z przekształcenia „Archiwum Hutnictwa”, które ukazywało się w latach 1956–1986⁵⁴. Problemy teoretyczne z zakresu metalurgii stali i metali nieżelaznych (procesy redukcji, metaloznawstwo, inżynieria materiałowa, metalografia, obróbka cieplna, korozja, zmęczenie materiałów i procesy spawania) podejmuje z kolei kwartalnik Akademii Górniczo-Hutniczej „**Metallurgy and Foundry Engineering**”, który powstał w 1992 z przekształcenia wcześniejszego kwartalnika „Metalurgia i Odlewnictwo” ukazującego się w latach 1975–1991.

Własne wydawnictwa drukował Instytut Odlewnictwa: w latach 1964–1998 miesięcznik „**Informacja Ekspresowa**”, a od 1952 do 1998 kwartalnik „**Prace Instytutu Odlewnictwa**” (Transactions of the Foundry Research Institute). W 1998 oba pisma zostały zastąpione przez dwumiesięcznik „**Biuletyn Instytutu Odlewnictwa**” (Journal of the Foundry Research Institute)⁵⁵ i miesięczny biuletyn abstrakto-

⁵¹ Ukazuje się jako dodatek do czasopisma „Pomiary, Automatyka, Kontrola” (Warszawa; 1995–).

⁵² ZN UJ. Prace Informatyczne (1985–); Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP. Prace z Zastosowań Informatyki w Nauczaniu (1992–).

⁵³ „Integrator” firmy Solidex (od 1994), „Look” firmy SIM Publishing (1993–1994) i „Mix Electronics” firmy Bit (od 1997).

⁵⁴ „Archiwum Hutnictwa” wydzieliło się w 1956 z „Archiwum Górniczo-Hutnictwa” (1953–1955).

⁵⁵ Jest wspólną kontynuacją treści czasopism: „Informacja Ekspresowa Odlewnictwa” (1962–1998) oraz „Prace Instytutu Odlewnictwa” (1952–1998).

wy⁵⁶, które w całości poświęcono zagadnieniom nowych technologii w odlewnictwie oraz problematyce stopów, konstrukcji odlewów, materiałów formierskich, metaloznawstwa, tworzyw odlewniczych, kompozytów i obróbki cieplnej. Równie aktywny wydawniczo jest Instytut Obróbki Skrawaniem (IOS); poza licznymi seriami książkowymi w Ośrodku Informacji Naukowej IOS od 1957 roku redagowany jest unikalny w skali kraju dwutygodnik dokumentacyjny **„Przegląd Dokumentacyjny, Obróbka Skrawaniem, Obróbka Erozyjna, Metrologia Warsztatowa”**⁵⁷. Nadto w Krakowie ukazywało się kilka pism stowarzyszeń branżowych; Stowarzyszenie Techniczne Odlewników Polskich od 1951 roku wydaje naukowy **„Przegląd Odlewnictwa”**⁵⁸ oraz we współpracy ze Stowarzyszeniem Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego drukowano fachowy dwutygodnik **„Doświadczony Mistrz”** (1980–1991), zaś Odlewnicza Izba Gospodarcza (OIG) od 1995 roku publikowała miesięczny **„Biuletyn OIG”**.

D.4. INŻYNIERIA OGÓLNA. MATERIAŁOZNAWSTWO. TRANSPORT

Uniwersalne pisma techniczne są w obliczu rosnącej specjalizacji zjawiskiem coraz rzadszym. Jedynym reprezentantem tego typu pisma był założony w 1995 roku popularny miesięcznik Krakowskiego Towarzystwa Technicznego **„Czasopismo Techniczne”**⁵⁹, który tytułem nawiązywał do tradycji podobnego pisma z XIX wieku⁶⁰. Pozostałe wydawnictwa zajmujące się inżynierią miały wyraźnie określony profil (mechanika, inżynieria itp.), wydawano je m.in. w kilku podseriach zeszytów naukowych na Politechnice Krakowskiej⁶¹ i AGH (np. mechaniczne ZN **„Folia Malacologica”** 1987–1993, przekształcone później w samodzielny kwartalnik „Folia Malacologica”, który przeniesiono do Poznania) oraz kilku innych wydawców⁶². Skąpą reprezentację miało krakowskie materiałoznawstwo. W grupie tej mocniej zaznaczyły się jedynie pisma z zakresu ceramiki: **„Polski Biuletyn Ceramiczny. Ceramika”** wydawany od 1964 przez Komisję Nauk Ceramicznych PAN, druko-

⁵⁶ „Biuletyn Informacyjny Zawierający Analizy Artykułów z Zagranicznej Literatury Odlewniczej” (1997–), ukazuje się jako miesięczny dodatek do „Przeglądu Odlewnictwa” (1951–).

⁵⁷ Poprz.: „Informacja Ekspresowa Instytutu Obróbki Skrawaniem” (1957–1975; R. 1–18); „Informacja Ekspresowa, Obróbka Skrawaniem, Obróbka Erozyjna, Metrologia Warsztatowa” (1976–1983; R. 19–26), od 1984 pod obecnym tytułem.

⁵⁸ Dodatki samoistne: „Biuletyn Informacyjny Odlewniczej Izby Gospodarczej” (1995–); „Biuletyn Informacyjny Zawierający Analizy Artykułów Zagranicznej Literatury Odlewniczej” (1997–) oraz dodatek niesamoistny „Odlewnictwo”.

⁵⁹ Pod tym równobrzmiącym tytułem ukazuje się w Krakowie również drugi periodyk, który w formie zeszytów naukowych wydaje Politechnika Krakowska.

⁶⁰ „Czasopismo Techniczne” (Kraków 1880–1899).

⁶¹ ZN PK. „Inżynieria Lądowa” (1988–), ZN PK. „Inżynieria Sanitarna i Wodna” (1988–), ZN PK. „Mechanika” (1956–), ZN PK. „Podstawowe Nauki Techniczne” (1967–) oraz „Czasopismo Techniczne” PK. Seria M – „Mechanika” (1961–).

⁶² M.in. „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP”. „Prace Techniczne” (1978–) i pismo związanym z szeroko rozumianym maszynoznawstwem – dwumiesięcznik „Przegląd Dokumentacyjny, Chłodnictwo, Klimatyzacja, Pompy Ciepła”, który od 1991 wydaje Centralny Ośrodek Chłodnictwa w Krakowie.

wana na AGH podseria ZN „**Ceramika**” (1956–1993) oraz kwartalnik „**Biuletyn Magnezologiczny**” wydawany przez Polskie Towarzystwo Magnezologiczne wraz z gliwickim Instytutem Materiałów Ogniotrwałych.

Podobnie skromna była oferta naukowych pism z zakresu transportu i motoryzacji; jeśli pominiemy książkową serię Komisji Naukowo-Problemovej Motoryzacji PAN („Teka Komisji Naukowo-Problemovej Motoryzacji” od 1988), wydawano jedynie ZN PK. „**Inżynieria Lądowa**” (1988–). Z powodzeniem natomiast drukowano dwa popularne pisma dla kierowców: dwutygodnik dla taksówkarzy „**Taxi**” (od 1998) i ilustrowany magazyn dla zawodowych kierowców transportu ciężarowego i spedycji „**Trucker**” (1993–1999)⁶³, który był polską edycją podobnego pisma wydawanego w Bremie w RFN.

E. NAUKI O ZIEMI. GÓRNICTWO. EKOLOGIA

E.1. GEOGRAFIA. GEOLOGIA. GEODEZJA

Badania geograficzne i geologiczne podejmowano w Krakowie w licznych ośrodkach. Polska Akademia Nauk, szkoły wyższe i towarzystwa naukowe drukowały łącznie 19 pism z zakresu wymienionych nauk⁶⁴. Szczególnie aktywne było środowisko uczonych skupionych w komisjach PAN. Wyróżniała się Komisja Nauk Geograficznych, drukując dwie serie uznanego periodyku „**Folia Geographica**” – poświęconego geografii społecznej i fizycznej (odpowiednio: „**Series Geographica-Oeconomica**” od 1968 i „**Series Geographica-Physica**” od 1967) oraz „**Studia Geomorphologica Carpatho-Balcanica**” (od 1967), który wydawano jako organ specjalnej Geomorfologicznej Komisji Karpacko-Bałkańskiej PAN redagowany we współpracy z Zakładem Geomorfologii i Hydrologii Gór i Wyżyn Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN. Badaniom polarnym poświęcony był rocznik „**Biuletyn Polarny**”, który od 1993 wydawała Komisja Historii i Dokumentacji Badań Polarnych Komitetu Badań Polarnych PAN wspólnie z Klubem Polarnym Polskiego Towarzystwa Geograficznego⁶⁵.

Krakowską geologię reprezentował znany kwartalnik „**Annales Societatis Geologorum Poloniae**”⁶⁶ drukowany od 1921 roku przez Polskie Towarzystwo Geologiczne, wspierany później przez Instytut Nauk Geologicznych PAN (Ośrodek Badawczy w Krakowie) oraz kolejne dwa periodyki PAN: ukazujące się nieregularnie od 1964 roku „**Geologia Sudetica**” z redakcją w Warszawie oraz „**Studia Geologica Polonica**” (od 1958). Do grupy tej zaliczyć także trzeba kwartalnik AGH „**Geologia**” (od 1975) i dwumiesięcznik „**Technika Poszukiwań Geologicznych – Geosynopty-**

⁶³ Następnie „Polski Trucker” (1999–).

⁶⁴ W tym 6 podserii zeszytów naukowych: „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP”. „Prace Geograficzne” (1962–) i ZN UJ „Prace Geograficzne” (1960–); ZN AGH „Geologia” 1956–1993; ZN AR „Geodezja” (od 1969); ZN AGH „Geodezja” (1956–1993) i ZN AGH „Geofizyka Stosowana” (1988–1993).

⁶⁵ PTG od 1997 wydawał także własny „Informator”.

⁶⁶ W latach 1921–1980 jako „Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego”.

ka i Geotermia” (od 1959)⁶⁷ wydawany przez Centrum Podstawowych Problemów Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN oraz Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Techniki Geologicznej, gdzie publikowane są prace z zakresu szeroko pojętych nauk o ziemi (geologii, geochemii, geodezji, geografii, geofizyki, geosynoptyki). Ukazywały się także dwa pisma geodezyjne: od 1995 półrocznik AGH „**Geodezja**”⁶⁸ oraz od 1992 miesięcznik „**Moniterra**” Stowarzyszenia Geodetów Polskich (wydawany wcześniej jako „**Pocztylion**” 1987–1991), który poświęcono sprawom geodezji, fotogrametrii, kartografii, teledetekcji, fotointerpretacji, monitoringu i ochrony środowiska, urządzeń rolnych, miernictwu górniczemu, informatyce.

E.2. GÓRNICTWO

Badania i prace wdrożeniowe z zakresu górnictwa były w Krakowie bardzo rozwinięte i miały długie tradycje. Ton tych zainteresowań niejako samorzutnie dyktowała Akademia Górniczo-Hutnicza i skupione tu środowisko uczonych. Naczelne miejsce wśród polskich pism górniczych przysługuje poświęconemu badaniom podstawowym kwartalnikowi „**Archives of Mining Sciences**” (od 1953)⁶⁹, który wydawał usytuowany w Krakowie Komitet Górnictwa PAN. Zagadnieniom szczegółowym poświęcone były dwa pisma AGH (kwartalnik „**Górnictwo**”⁷⁰ od 1977 i ukazujący się od 1997 rocznik „**Wiertnictwo, Nafta, Gaz**”⁷¹) oraz kilka wydawnictw ośrodków badawczo-rozwojowych. Aktywny wydawniczo był Instytut Górnictwa Naftowego i Gazownictwa, który wraz z Instytutem Technologii Nafty oraz Stowarzyszeniem Inżynierów i Techników Przemysłu Naftowego i Gazowniczego drukował miesięcznik „**Nafta**” (1945–1991), podejmujący naukowe problemy geologii, geofizyki, wiertnictwa i eksploatacji, gazownictwa, przeróbki ropy naftowej (od 1992 ukazuje się pod tytułem „**Nafta, Gaz**”); drukowano tam również kwartalnik „**Górnictwo Naftowe, Gazownictwo**” (od 1998)⁷² i miesięcznik przedruków z pisma „*Oil & Gas Journal*” – „**Nafta & Gaz Biznes**” (od 1997); nadto Instytut Technologii Nafty im. Stanisława Pilata wydawał kwartalny „**Biuletyn ITN**” (od 1984), a Stowarzyszenie Naukowo-Techniczne Inżynierów i Techników Przemysłu Naftowego i Gazowniczego (SNTITPNiG) było edytorem dwumiesięcznika „**Technika Naftowa i Gazownicza**” (1988–1998), przekształconego w 1998 w miesięcznik „**Wiadomości Naftowe i Gazownicze**”⁷³.

⁶⁷ Wcześniej kilka tytułów: „*Biuletyn Przedsiębiorstwa Poszukiwań Geofizycznych*” (1959–1960), „*Technika Poszukiwań*” (1962–1974), „*Technika Poszukiwań Geologicznych*” (1975–).

⁶⁸ Upřednio jako ZN AGH. „*Geodezja*” (1956–1993).

⁶⁹ Wydzieliło się z „*Archiwum Górnictwa i Hutnictwa*” (1953–1955) jako „*Archiwum Górnictwa*” (1956–1986) następnie zostało przekształcone w „*Archives of Mining Sciences*” (1987–).

⁷⁰ W latach 1954–1993 ukazywała się także równolegle podseria ZN AGH „*Górnictwo*”.

⁷¹ Popřednio jako ZN AGH. „*Wiertnictwo, Nafta, Gaz*” (1983–1993).

⁷² Popřednio jako „*Informacja Ekspresowa – Instytut Górnictwa Naftowego i Gazownictwa*” (1988–1997).

⁷³ Stowarzyszenie wydawało także „*Biuletyn Informacyjny SITPNiG*” (1986–1989), który w 1992 przekształcono w „*Biuletyn Informacyjny Zarządu Głównego Stowarzyszenia Naukowo-Technicznego Inżynierów i Techników Przemysłu Naftowego i Gazowniczego*”.

E.3. ENERGETYKA. SUROWCE MINERALNE

Kraków był siedzibą krajowej placówki badawczej odpowiedzialnej za badania strategiczne nad gospodarką energetyczną i surowcową – działało tu Centrum Podstawowych Problemów Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN, które drukowało kilka unikatowych w skali kraju wydawnictw: kwartalnik „**Gospodarka Surowcami Mineralnymi**” (od 1985), półrocznik „**Polityka Energetyczna**” (od 1998); kwartalnik „**Polityka Racjonalizacji Użytkowania Energii**” (od 1989), rocznik „**Bilans Gospodarki Surowcami Mineralnymi Polski na Tle Gospodarki Światowej**” (od 1991). Nadto stowarzyszenia naukowo-techniczne publikowały kilka pism fachowych: Stowarzyszenia Gmin „Polska Sieć Energie Cites” kwartalny „**Biuletyn Informacyjny**” (od 1995), Główne Biuro Studiów i Projektów Energetycznych Biura Studiów i Projektów „Energoprojekt” – półrocznik „**Biuletyn Techniczny. Sieci Elektroenergetyczne**” (1965–)⁷⁴, a Federacja Związków Pracodawców Energetyki Polskiej magazyn dla menedżerów energetyki „**Pracodawca**” (1998–1999). Sprawy mineralogii podejmował uznany półrocznik „**Mineralogia Polonica**” Polskiego Towarzystwa Mineralogicznego, gdzie drukowano wyniki badań podstawowych z zakresu mineralogii, petrografii, geochemii.

E.4. OCHRONA ŚRODOWISKA. EKOLOGIA

Krakowskie piśmiennictwo ekologiczne rozwinęło się szczególnie bujnie. W ciągu ostatniej dekady XX wieku ukazywały się tu łącznie aż 32 pisma z zakresu ochrony środowiska (w tym 14 naukowych, 6 fachowych i 12 popularnonaukowych). Warto zwrócić uwagę, że badania nad środowiskiem mają w Krakowie długą tradycję, którą ugruntowała długoletnia praca usytuowanego tu Instytutu Ochrony Przyrody PAN i jego wydawnictwa. W Krakowie ukazuje się jedno z najstarszych w kraju naukowych czasopism ekologicznych – drukowany do 1929 roku rocznik „**Ochrona Przyrody**” (Protection of Nature), który koncentruje się na badaniach podstawowych. Drugim pismem związanym ze wspomnianym Instytutem jest organ Państwowej Rady Ochrony Przyrody dwumiesięcznik „**Chrońmy Przyrodę Ojczyznę**”, który ukazuje się od 1945. Naukowe pisma ekologiczne wydają też inne jednostki PAN: Komitet Inżynierii Środowiska kwartalny „**Biuletyn**” (od 1992); Ośrodek Dokumentacji Fizjograficznej „**Studia**” (od 1972) oraz Komitet Zagospodarowania Ziemi Górskich „**Problemy Zagospodarowania Ziemi Górskich**” (od 1966)⁷⁵. Aktywne wydawniczo są także wyższe uczelnie (np. Instytut Ekologii UJ,

⁷⁴ Poprzedni tytuł „Biuletyn Informacyjny Biura Studiów i Projektów Energetycznych *Energoprojekt*” (1956–1964?).

⁷⁵ Poprzednio jako podseria „Z Zagadnień Zagospodarowania Ziemi Górskich” (nr 1–13) serii „Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych PAN” (1956–1965).

który wydaje kwartalnik „**The Journal of Wildlife Research**”) ⁷⁶, towarzystwa naukowe ⁷⁷ i organy administracji państwowej ⁷⁸.

Wśród pism popularnonaukowych na szczególną uwagę zasługuje miesięcznik „**Aura**” wydawany od 1973 roku pod auspicjami Naczelnej Organizacji Technicznej. Pismo – podkreślmy – było jednym z pierwszych w kraju masowych wydawnictw ekologicznych, które propagowały ochronę środowiska naturalnego i pełniło misję edukacyjną; aktualnie wiele miejsca poświęca też edukacji, drukując dodatki szkoleniowe (od 1992 „**Dodatek Ekologiczny dla Szkół**” i od 1996 „**Ziela a Zdrowie**”). Publikowano także liczne pisma fachowe o wąskim profilu, m.in. poświęcony rekultywacji terenów zalanych miesięcznik „**Polder**” (od 1997) oraz pisma przeznaczone dla działaczy samorządowych, np.: miesięcznik „**Panorama Czystości**” (od 1996) i kwartalny „**PE Poradnik Ekologiczny dla Samorządów**” (od 1995).

Odrębną grupą wydawnictw były pisma ekologów; czasopisma takie (z wyjątkiem tzw. ekozinów) w większości można uznać za popularnonaukowe. Wydawało je kilka krakowskich organizacji, m.in.: Polski Klub Ekologiczny ⁷⁹, Międzynarodowe Stowarzyszenie Edukacji Ekologicznej (Internationale Gesellschaft für Umwelterziehung und Umweltaufklärung) ⁸⁰, Regionalny Ośrodek Edukacji Ekologicznej ⁸¹ oraz Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych ⁸² ze swoim sztandarowym magazynem „**Zielone Brygady**”. Nie wyczerpywało to bogactwa medialnego wrazu obrońców środowiska; inną formą prezentacji postaw proekologicznych by-

⁷⁶ Nadto rocznik AGH „Inżynieria Środowiska” (od 1996); ZN AGH „Sozologia i Sozotechnika” (1974–1993), ZN AR „Inżynieria Środowiska” (1994–), „Czasopismo Techniczne” Seria Ś „Środowisko”.

⁷⁷ M.in.: Polskie Towarzystwo Rozwoju Ziem Górskich – „Wiadomości Ziem Górskich” (od 1995).

⁷⁸ M.in.: Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa wraz z francuskim partnerem (Bureau de Cooperation Franco-Polonais dans le Domaine de l'Environnement) drukował dwumiesięcznik „Environnement Pologne” (1993–1996); nadto miesięcznik Urzędu Wojewódzkiego „Informacja o Poziomie Zanieczyszczenia Powietrza” (1993–1998) i jego roczna kumulacja „Raport o Stanie Zanieczyszczenia Powietrza w Krakowie w Roku...” (1992–1997).

⁷⁹ Magazyn „Być albo nie być” (1990–1994); miesięczniki: „Biuletyn Informacyjny Biura Zarządu Głównego Polskiego Klubu Ekologicznego” (1992–1994), następnie jako „Biuletyn Informacyjny Zarządu Głównego Polskiego Klubu Ekologicznego” (1994–1997), a od 1997 jako „Biuletyn Polskiego Klubu Ekologicznego” oraz kwartalnik „NGOs & BANKs” (1994–) rozpowszechniający wśród organizacji pozarządowych informacje o sposobach finansowania inicjatyw ekologicznych.

⁸⁰ Międzynarodowe pismo „Euroeko” – ukazujące się w czterech wersjach językowych (niemieckiej, polskiej, czeskiej i słowackiej).

⁸¹ Np. „Niska Emisja” (1996–1998) – pismo programu likwidacji źródeł zanieczyszczeń realizowany przez Elektrociepłownię „Kraków” SA – dodatek do miesięcznika „Informacja o Poziomie Zanieczyszczenia Powietrza” (1993–1998).

⁸² Miesięcznik „Zielone Brygady” (1989–) i towarzyszące mu wydanie anglojęzyczne „Green Brigades” [environmental protectors paper] (1989–1997) oraz magazyn „Grasshopper” [environmental NGOs quarterly of the Carpathians Region] (1994–1995) wydawany w języku ukraińskim, słowackim i polskim poświęcony problematyce środowiska Euroregionu Karpaty Wschodnie (część tekstów jest tłumaczeniem z „Zielonych Brygad”).

ły specjalistyczne magazyny ilustrowane, np. wysokonakładowy dwumiesięcznik „**Eko-Styl**” (od 1992; 10 tys. egz.), pisma ekologiczno-podróżnicze (np. „**Ostoja**” 1992–1994) i wydawnictwa organizacji paraekologicznych⁸³.

F. EKONOMIA. PRAWO. NAUKI SPOŁECZNE

F.1. EKONOMIA

Czasopiśmiennictwo ekonomiczne i gospodarcze przeżywało w latach 90. prawdziwy rozkwit (45 tytułów). Tworzony od podstaw liberalny rynek i towarzyszący mu rozkwit sfery nowego rodzaju usług (marketing, reklama, giełda) wymagały własnych kanałów wymiany informacji. W ślad za tym powstały liczne wydawnictwa firm konsultingowych i menedżerskich⁸⁴, podmiotów giełdowych (w tym dziennik „**Express Giełdowy**” – 1994)⁸⁵; pisma prawno-ekonomiczne⁸⁶ oraz reprezentujące gospodarcze interesy administracji państwowej⁸⁷. Prasa ekonomiczna pełniła też inną rolę – dla dominujących podmiotów rynkowych była medialnym wyrazem ich wpływów, czynnikiem prestiżu i zarazem elementem rynkowej gry. Do tej grupy wydawców należały m.in. największe banki (Bank Przemysłowo-Handlowy SA⁸⁸, Bank Współpracy Regionalnej SA⁸⁹, Bank PKO BP⁹⁰), duże przedsiębiorstwa i organizacje gospodarcze (np. Krakowska Kongregacja Kupiecka drukująca od

⁸³ Np. kwartalny „**Biuletyn Informacyjny Ośrodka Promocji Zdrowia i Ekologii w Oświęcimiu**” (1996–1997) [red. w Krakowie].

⁸⁴ „**Biuletyn Informacyjny [Manager]**” (1995–); „**Doradca Podatkowy**” (1995) Wszechnicy Podatkowej Consilium; „**Forum Doradców Podatkowych**” (1998) Krakowskiego Oddziału Stowarzyszenia Ekspertów Finansowych i Doradców Podatkowych; „**Krakowski Rynek**” (1991–) firmy Infodom; „**Lista Partnerów Golden World Club w Polsce**” (1993–1994) Management Service International Poland, następnie „**Miesięczny Serwis Informacyjny**” – Golden World Club w Polsce (1994–); dwa pisma Instytutu Badań Rynku i Opinii Publicznej „**CEM**” – kwartalnik dla menedżerów i praktyków marketingu „**Marketing Mix**” (1993) i dwumiesięcznik „**Polish Market Review**” Instytutu Badań Rynku i Opinii Publicznej „**CEM**”.

⁸⁵ „**Atlas Spółek Giełdy Warszawskiej**” (1995–); dwutygodnik dla akcjonariuszy i inwestorów giełdowych „**Inwestor Giełdowy**” (1993–1994); pisma Agencji Informacyjnej „**Penetrator**” – „**Penetrator**” (1990–1998), nast. „**Rynek Kapitałowy, Penetrator**” (1998), „**Nasz Rynek Kapitałowy**” (1998–) i „**Rynek Terminowy**” (od 1998) dodatek do miesięcznika „**Rynek Kapitałowy**”.

⁸⁶ Miesięcznik „**Biuletyn Gospodarczy**” (1989–).

⁸⁷ „**Krakowski Rynek Pracy**” (1991), następnie jako kwartalnik „**Biuletyn – Urząd Wojewódzki w Krakowie. Wojewódzkie Biuro Pracy**” (1991–1992); nast. „**Biuletyn / Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie**” (1993–); „**Małopolski Rynek Inwestycyjny**” (1996–) Agencji Rozwoju Regionu Krakowskiego.

⁸⁸ „**Annual Report**” (1990–1991), następnie „**Raport Roczny**” (1992–); miesięcznik „**Business Bulletin**” (od 1992).

⁸⁹ „**Sprawozdanie Roczne BWR**” (1991–1992), następnie „**Raport Roczny**” (1993–) i „**Biuletyn Informacyjny BWR**” (1996–); „**Tezaurus Klient i Bank**” (1997–).

⁹⁰ Dwumiesięcznik „**Poradnik Bankowy**” (1998–).

1995 miesięcznik „**Kupiec Polski**”⁹¹; Izba Rzemieślnicza wydająca dwa tytuły⁹²) i kilku innych⁹³.

Odrębnym torem rozwijały się periodyki naukowe. Wśród wydawców tej grupy nie wystąpiły prawie żadne przegrupowania. Swoje pisma wydawały związane z PAN: Komisja Nauk Ekonomicznych („**Folia Oeconomica Cracoviensia**” od 1960) oraz Komitet Ergonomii wraz z Komisją Ergonomiczną drukujący od 1978 interdyscyplinarny półrocznik „**Ergonomia**”. Publikowano także zasłużony periodyk Polskiego Towarzystwa Towaroznawczego „**Towaroznawstwo**” (od 1966) oraz kilka pism uczelnianych, w większości związanych z Akademią Ekonomiczną (np. kwartalnik „**Emergo**” redagowany we współpracy z University Council for Economic and Management Education Transfer, założone w 1998 „**Zarządzanie i Marketing**” i serię „Zeszytów Naukowych AE”) oraz na kilku innych uczelniach⁹⁴.

F.2. PRAWO I ADMINISTRACJA

Dynamika przemian w sferze ekonomii oraz przekształceń administracji publicznej odbiła się równie mocno w dziedzinie prawa. Gwałtownie zmieniające się ustawy i przepisy wykonawcze wymagały specjalnego obiegu, który wcześniej w praktyce nie istniał. Równocześnie decentralizacja administracji publicznej i wdrożenie reformy samorządowej oraz liberalizacja gospodarki zrodziły ogromne zapotrzebowanie na usługi prawne. Rozwój prasy prawniczej, który nastąpił w takich okolicznościach (31 tytułów) nie jest zaskoczeniem. Należy jednak podkreślić, że funkcjonowała ona w kilku obiegach: naukowe (14 tytułów), informacyjno-dokumentacyjne (8) oraz fachowe pisma przeznaczone dla pracowników administracji i samorządowców (9). Liczna grupa pism naukowych znajdowała oparcie w środowisku krakowskich prawników skupionych w PAN, PAU i na Uniwersytecie Jagiellońskim. Komisja Nauk Prawnych PAN drukowała dwa pisma: „**Archivum Iuridicum Cracoviense**” i „**Krakowskie Studia Prawnicze**” (od 1968); uczeni z Polskiej Akademii Umiejętności powołali w 1992 „**Kwartalnik Prawa Prywatnego**” i w 1997 półrocznik „**Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych**”; na UJ zaś ukazywało się pięć kolejnych: od 1989 drukowano „**Yearbook of Polish Labour Law and Social Policy**” (Rocznik Polskiego Prawa Pracy i Polityki

⁹¹ „*Kupiec Polski*” wraca, „Czas Krakowski” 1995, nr 156 (8/9 VII), s. 5; *Reaktywowanie „Kupca”*, „Dziennik Polski” 1995, nr 155 (8 VII), s. 19; T. Łukaszczyk, *Ambitna Kongregacja. Nowa Gazeta*, „Gazeta Wyborcza” 1995, nr 157 (8 VII), dod. „Gazeta w Krakowie” s. 6.

⁹² Dwumiesięcznik „*Kurier Krakowski*” (1990–1991) – por. „*Kurier Krakowski*” – pismo rzemiosła, „*Echo Krakowa*” 1990, nr 68 (5 IV), s. 5; *Krakowscy rzemieślnicy o sobie*, „Gazeta Krakowska” 1990, nr 81, s. 2; od 1998 r. miesięcznik „*Rzemieślnik Małopolski*”.

⁹³ „*Biuletyn Polskiej Federacji Pośredników w Obrocie Nieruchomościami*” (1995–); pismo Krakowskiego Towarzystwa Przemysłowego „*Kapitalista Powszechny*” (1991–).

⁹⁴ Rocznik „*Prace Naukowe Profesjonalnej Szkoły Biznesu*” (1996–); ZN AR. „*Ekonomika*” (1959–), ZN AGH. „*Zagadnienia Techniczno-Ekonomiczne*” (1961–1993), RND WSP „*Prace Ekonomiczno-Społeczne*” (1974–).

Spolecznej)⁹⁵, od 1994 „**Studia z Zakresu Prawa Pracy i Polityki Społecznej**” (Studia ad Ius Laboris et Politicam Socialem) oraz trzy serie zeszytów naukowych⁹⁶.

Odrębnie wspomnieć należy o wydawnictwach Instytut Ekspertyz Sądowych im. prof. dra Jana Sehna – gdzie redagowano „**Z zagadnień kryminalistyki**” (1960–1992), które w 1993 przekształcono w „**Z zagadnień nauk sądowych**” (Problems of Forensic Sciences) i miesięcznik „**Paragraf na Drodze**” (od 1998) oraz Polskim Towarzystwie Medycyny Sądowej i Kryminologii, które od 1951 wydaje kwartalnik „**Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii**”⁹⁷. W bogatej ofercie pism fachowych na uwagę zasługują: ceniony przez praktyków miesięcznik Naczelnej Organizacji Technicznej i Państwowej Inspekcji Pracy „**Ochrona Pracy**” (1952–1992, od października 1992 jako „**Atest**”) i krótko wydawany kwartalnik Federacji Związków i Stowarzyszeń Gmin Polskich – „**Biuletyn Prawa Miejscewego**” (1997–1999).

Swoje wydawnictwa o charakterze informacyjno-dokumentacyjnym publikowały też sądy (np. Sąd Apelacyjny – „**Krakowski Biuletyn Sądów**” od 1990 i „**Krakowskie Zeszyty Sądowe**” od 1991), Komenda Wojewódzka Policji („**Raport Policji Krakowskiej**” 1993–1997)⁹⁸ i firmy ochroniarskie (od 1998 miesięcznik „**Ochroniarz**”). Czołowym wydawcą pism adresowanych do działaczy i urzędników samorządu terytorialnego było Stowarzyszenia Gmin Małopolski, które drukowało kwartalnik „**Wspólnota Małopolska**” (od 1992), zaś jako członek Federacji Związków i Stowarzyszeń Gmin Polskich – „**Biuletyn Federacji**” (od 1992) i trzy dalsze tytuły, które powołano w 1998 – „**Gazeta Powiatów RP**”, „**Gazeta Województw RP**” (po 5 tys. egz.) i „**Małopolskie Zeszyty Samorządowe**”; w 1998 do wyliczonego grona dołączył ogólnopolski dwutygodnik, później miesięcznik „**Nasz Powiat**”. Swoje pisma drukowały też organizacje wyspecjalizowane, m.in.: Ogólnopolskie Forum Sekretarzy Gmin z redakcją w Bochni kwartalnik „**Sekretarz Gminy**” (od 1997), Krajowa Reprezentacja Samorządowych Kolegiów Odwoławczych „**Casus**” (od 1996) czy Polski Komitet Pomocy Społecznej – miesięcznik „**Mozaika Wisły**” (1991–1992).

F.3. PEDAGOGIKA

Czasopisma pedagogiczne rozpadają się na dwie wyraźne grupy: z jednej strony wydawnictwa naukowe (11 tytułów), z drugiej mamy równie liczne pisma metodyczne przeznaczone dla nauczycieli (15). W pierwszej grupie wyraźnie dominowały periodyki Wyższej Szkoły Pedagogicznej (od 1999 Akademii Pedagogicznej), gdzie wśród 26 podserii „**Rocznika Naukowo-Dydaktycznego**” co najmniej 5 mia-

⁹⁵ Od 1997 jako „The Jagiellonian University Yearbook of Labour Law and Social Policy”.

⁹⁶ ZN UJ „Prace Prawnicze” (1959–) i „Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej” (1973–) oraz „Studenckie Zeszyty Prawnicze” Towarzystwa Biblioteki Stuchaczów Prawa UJ (1993–).

⁹⁷ W latach 1951–1965 wyd. w Warszawie jako „Archiwum Medycyny Sądowej, Psychiatrii Sądowej i Kryminalistyki”, od 1968 pod obecnym tytułem.

⁹⁸ Od 1999 jako „Raport Policji Małopolskiej”.

ło ściśle pedagogiczny charakter; liczbę tę uzupełniają wydawnictwa związanego z WSP Centralnego Ośrodka Metodycznego Studiów Nauczycielskich, które poświęcono pedagogicznym badaniom podstawowym („**Biuletyn Informacyjny COMSN**” i wydawany od 1996 nieregularnie „**Raport COMSN**”). Sprawy badań oświatowych znalazły się również w kręgu zainteresowań Polskiej Akademii Nauk („**Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych**” od 1961); Polskiego Towarzystwa Matematycznego (5 seria „**Roczników Polskiego Towarzystwa Matematycznego**” – „**Dydaktyka Matematyki**” od 1982) i Zespołu Animatorów Pedagogiki C. Freineta, który wraz z warszawskim Instytutem Badań Edukacyjnych drukował własny „**Biuletyn Informacyjny**”.

Równie rozbudowana była oferta pism metodycznych, szczególnie z zakresu nauk ścisłych: Instytut Fizyki UJ i Polskie Towarzystwo Fizyczne wydawało miesięcznik „**Foton**” (od 1991); Zakład Metodyki Nauczania Chemii UJ publikował chemiczne „**Niedzialki**” (od 1995), a Stowarzyszenia Nauczycieli Matematyki kwartalnik „**NiM Nauczyciele i Matematyka**” (od 1992). Spośród pism polonistycznych na uwagę zasługują wydawnictwa dla nauczycieli języka polskiego za granicą. Najstarszym w tej grupie był wydawany przez Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” kwartalnik „**Wisielka**” (1958–1990), który w 1991 przekształcono w kwartalnik „**Ojczyzna Polszczyzna**” (red. Zofia Kłakówna), ukazujący się w dwu wersjach w latach 1991–1995 i 1992–1997. W 1997 przyszły kolejne zmiany, najpierw przemianowano je w bezprzymiotnikowy dwumiesięcznik dla nauczycieli języka polskiego „**Polszczyzna**” (1997, nr 1), a od drugiego numeru zatytułowano „**Nowa Polszczyzna**” (1997). W pejzaż prasy pedagogicznej wpisały się także specjalistyczne pisma informacyjno-publicystyczne, szczególnie wydawany w latach 1974–1990 kwartalnik Centrum Doskonalania Nauczycieli „**Przegląd Oświatowo-Wychowawczy**”, którego tradycje od 1992 roku kontynuuje pismo Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego dwumiesięcznik „**Hejnał Oświatowy**”⁹⁹.

F.4. POLITOLOGIA, SOCJOLOGIA, PSYCHOLOGIA, WOJSKOWOŚĆ, KULTURA FIZYCZNA

Wskazane w tytule dziedziny nie miały na rynku wydawnictw naukowych liczącej się reprezentacji. Ich wydawnicza obecność ograniczała do druku kilku podserii zeszytów naukowych lub pojedynczych tytułów. W takiej sytuacji była socjologia (tylko zeszyty naukowe UJ i WSP)¹⁰⁰ oraz politologia (UJ). Ofertę tej ostatniej uzupełniał nadto redagowany w Krakowie i Warszawie półrocznik „**Civitas**” (od 1997), który wydawał Instytut Studiów Politycznych PAN, Ośrodek Myśli Politycznej, Towarzystwo Edukacyjno-Naukowe. Sprawy psychologii prócz zeszytów naukowych (UJ i WSP) znalazły wyraz na łamach 4 pism, w tym 2 naukowych („**Zeszyty Interwencji Kryzysowej**” drukowane przez Wojewódzki Ośrodek Interwencji

⁹⁹ Nadto drukowano kilka innych pism: ogólnopedagogiczny półrocznik „Nauczyciel i Szkoła” (1996–) wyd. „Impuls”; miesięcznik „Q Forum” (1998–) Małopolskiego Forum Inicjatywy Pozarządowych czy „Ułowski Wieści” (1990?) wydawane przez Krakowski Oddział Towarzystwa Uniwersytetów Ludowych.

¹⁰⁰ ZN UJ „Prace Socjologiczne” (1973–) i RND WSP „Prace Socjologiczne” (1993–).

Kryzysowej i Ośrodek Pomocy i Interwencji Psychologicznej Collegium Medicum; **„Kwartalnik Polskiej Psychologii Rozwojowej”** – wydawany w latach 1993–1994 przez Sekcję Psychologii Rozwojowej Polskiego Towarzystwa Psychologicznego i Instytut Psychologii UJ) oraz 2 fachowych (**„Almanach – Poznać, Zrozumieć, Zastosować”** Polskiego Stowarzyszenia NLP [Neuro-Linguistic Programming] i **„Gestalt”** – kwartalnik Polskiego Stowarzyszenia Psychologów Praktyków).

Zagadnieniom szeroko pojętej wojskowości poświęcone były m.in. naukowy kwartalnik Dowództwa Krakowskiego Okręgu Wojskowego **„Myśl Obronna Polski Południowej”** (od 1993) i wydawnictwo historycznowojskowe – wydawane w Muzeum Narodowym w Krakowie przez Stowarzyszenie Miłośników Dawnej Broni i Barwy **„Studia do Dziejów Dawnego Uzbrojenia i Ubioru Wojskowego”** (od 1963)¹⁰¹; nadto ukazywały się dwa kolorowe miesięczniki: popularnonaukowy **„Komandos”** (od 1991) i przeznaczony dla żołnierzy **„Nasz Refleks”** (od 1995)¹⁰², wydawany przez Krakowski Okręg Wojskowy.

Listę zamykają cztery pisma z zakresu kultury fizycznej, których wydawcą była Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha. Wspólnie z Komitetem Nauk o Kulturze Fizycznej PAN drukowano tu półrocznik **„Antropomotoryka”** (1989–1998; od 1999 pt. „Journal of Human Kinetics”), który interesował się sprawami antropomotoryki, teorii sportu, antropologii, fizjologii człowieka, biocybernetyki, genetyki i ekologii; ukazywało się także specjalistyczne wydawnictwo z zakresu badań nad turystyką **„Folia Turistica”** (od 1990) oraz drukowano uczelniane zeszyty naukowe¹⁰³.

G. HUMANISTYKA

G.1. FILOLOGIA

Sprawami filologii i literaturoznawstwa zajmowano się w Krakowie w kilku ośrodkach (głównie PAN i UJ), obejmując zakresem badań zarówno literaturę i kulturę polską, jak i filologię obce. Szeroko rozumianą filologię, w tym historię literatury polskiej i powszechnej oraz teorię literatury reprezentowały dwa pisma Komisji Historycznoliterackiej PAN – **„Rocznik Komisji Historycznoliterackiej”** (1963–) i uznany dwumiesięcznik **„Ruch Literacki”** (od 1960). Oferta filologii obcych była bardziej rozbudowana. Orientalistycy ogólnej poświęcono wydawnictwo Komisji Orientalistycznej PAN **„Folia Orientalia”** (1959–), problemy filologii tureckiej podejmowały **„Studia Turcologica Cracoviensia”** (1995–) Instytutu Filologii Orientalnej UJ, zaś sprawy Afganistanu reprezentowało pismo **„Afghanica”** (The

¹⁰¹ W latach 1963–1971 jako „Studia i Materiały do Dziejów Dawnego Uzbrojenia i Ubioru Wojskowego”, od 1974 pt. „Studia do Dziejów Dawnego Uzbrojenia i Ubioru Wojskowego”.

¹⁰² Pierwsze 4 numery wydano pt. „Refleks”.

¹⁰³ „Rocznik Naukowy AWF” (1974–) i „Zeszyty Naukowe AWF” (1969–).

Afghanistan Studies Newsletter) – pismo prywatne założone w 1987 r. w Oxfordzie przez J. Pstrusińską z Instytutu Filologii Orientalnej UJ i w 1990 r. przeniesione do Krakowa. Zainteresowaniem cieszyły się też badania nad kulturą latynoamerykańską, które poruszano w kwartalnym **„Biuletynie Informacyjnym Ośrodka Dokumentacji i Informacji”** Polskiego Towarzystwa Studiów Latynoamerykanistycznych (od 1985) i **„Wiadomościach PTSL”** (od 1990); drukowano również wydawnictwa z zakresu iberystyki **„Studia Iberystyczne”** (od 1998); zaś problemom szeroko rozumianej filologii klasycznej poświęcony był zasłużony kwartalnik **„Filomata”** (1929–1996), który w latach 90. zmienił wydawcę (Instytut Filologii Klasycznej UJ), a od 1997 przetrwał się w **„Nowego Filomata”**.

Krakowską specjalnością była również slawistyka. Przewodził w tym zakresie Komitet Słowianoznawstwa PAN publikując od 1952 roku uznany kwartalnik **„Slavia Orientalis”**, gdzie szczególne zainteresowanie znalazły sprawy związków Rosjan, Ukraińców i Białorusinów z kulturą polską i europejską oraz prace poświęcone folklorowi, myśli filozoficznej, religijnej i polityczno-społecznej rzeczoności kręgu kulturowego. Równie dużym zainteresowaniem cieszyła się ukrainistyka; znalazła ona wyraz na łamach **„Krakowskich Zeszytów Ukrainoznawczych”** wydawanych od 1992 roku przez Fundację im. Świętego Włodzimierza przy wsparciu filologów wschodniosłowiańskich UJ. Obraz zainteresowań krakowskich filologów dopełnia pięć serii zeszytów naukowych (WSP i UJ), które poświęcono literaturze polskiej, rosyjskiej i romanistycznej¹⁰⁴.

G.2. JĘZYKOZNAWSTWO

Krakowskie językoznawstwo prezentowało wysoki europejski poziom. Opinię tę potwierdzały zarówno międzynarodowe indeksy bibliograficzne, jak i krajowe rankingi KBN, które krakowskim periodykom językoznawczym przyznawały wysokie oceny („Onomastica”, „Polonica”, „Stylistyka” i „Język Polski” – po 6 punktów; „Socjolingwistyka” i „Poradnik Językowy” – po 3). Badania językoznawcze podejmowano w kilku ośrodkach: Komitet Językoznawstwa PAN wydawał ukazujący się od 1908 roku **„Rocznik Sławistyczny”** oraz pismo poświęcone nazewnictwu geograficznemu i osobowemu **„Onomastica”** (od 1955, od 1994 w Krakowie); trzy dalsze wydawnictwa z zakresu językoznawstwa ogólnego ukazywały się pod auspicjami Instytutu Języka Polskiego PAN – wydawano tu rocznik **„Polonica”** (od 1975, od 1992 w Krakowie); **„Socjolingwistykę”** (od 1977, od 1991 w Krakowie) i redagowaną równolegle w Opolu i Krakowie **„Stylistykę”** (od 1992). Aktywne były również uczelnie¹⁰⁵ i towarzystwa naukowe. Trwałe miejsce w historii polskiej nauki zaskarbiły sobie dwa miesięczniki Towarzystwa Miłośników Języka Polskie-

¹⁰⁴ ZN UJ „Prace Historycznoliterackie” (1957–) i trzy serie zeszytów WSP („Prace Historycznoliterackie” od 1966, „Prace Romanistyczne [Etudes Romanes]” od 1983 i „Prace Rusycystyczne” od 1967) oraz wydawnictwo Koła Naukowego Polonistów UJ „Studenckie Zeszyty Polonistyczne” (od 1982).

¹⁰⁵ ZN UJ „Prace Językoznawcze” (1960–) i WSP „Prace Językoznawcze” (1970–).

go „**Język Polski**”, którego wydawnicze dzieje sięgają 1901 roku¹⁰⁶ oraz ceniony również za granicą „**Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego**” (Bulletin de la Societe Polonaise de Linguistique, od 1927), który podejmuje problemy językoznawstwa ogólnego i indoeuropejskiego. Inne krakowskie pisma językoznawcze poświęcone były węższemu aspektowi językoznawstwa, np. sprawom nauczania języków obcych – „**Biuletyn Glottodydaktyczny**” (od 1995, Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych UJ), czy translacji „**Przekładaniec**” (wydawany od 1995 w Instytucie Filologii Angielskiej UJ) lub zajmowały się językoznawstwem szczegółowym, np. grupą języków orientalnych – „**Studia Etymologica Cracoviensia**” (od 1996) i „**Spotkania Arabistyczne**” (od 1995) wydawane przez Fundację Arabistyczną im. Andrzeja Czapkiewicza; istniały także pisma wyrażające aspiracje węższych środowisk, np. esperantystów – przykładem jest biuletyn „**Frateco**” i drukowane od 1993 przez Polski Związek „Tutmonde” dwie edycje pisma „**Kunagadi**” – wydanie polskie i esperantystyczne (esperanto eldono).

G.3. HISTORIA. ARCHEOLOGIA. ETNOGRAFIA

Wkład krakowskiego ośrodka naukowego w rozwój badań historycznych był niewątpliwy. Przypomnijmy, że to właśnie w Krakowie redagowano tak fundamentalne dzieła, jak *Polski słownik biograficzny* (od 1935), *Bibliografię historii polskiej* (od 1952), a wcześniej monumentalną *Bibliografię polską* Karola Estreichera i jej reedycję (od 1959). Badania historyczne, które podejmowano zarówno w kręgach akademickich (UJ, WSP), jak również w środowisku PAN i PAU oraz towarzystwach naukowych i placówkach muzealnych cieszyły się niesłabnącą popularnością i zainspirowały w latach 1989–1998 aż 15 czasopism historycznych¹⁰⁷. Najwyższym uznaniem ekspertów krajowych i zagranicznych cieszyły się periodyki Komisji Historycznej PAN, szczególnie wydawany od 1958 roku kwartalnik „**Studia Historyczne**” (do 1966 jako „Małopolskie Studia Historyczne”) oraz jedno z nielicznych w kraju pism poświęconych sprawom metodologii historii – rocznik „**Historyka**” (od 1967). Z innych periodyków PAN wspomnieć należy o drukowanym od 1975 roku „**Przeglądzie Polonijnym**” Komitetu Badania Polonii (pismo kontynuuje tradycję wydawanych w Warszawie „Problemów Polonii Zagranicznej” 1960–1975) i wydawanym nieregularnie od 1996 roku piśmie „**Notae Numismatae**” (Zapiski Numizmatyczne) – organie Sekcji Numizmatycznej Komisji Archeologicznej i krakowskiego Muzeum Narodowego. Na uwagę zasługują również drukowane w Polskiej Akademii Umiejętności „**Prace Komisji Środkoeuropejskiej**” oraz wydawnictwa krakowskich muzeów (np. zeszyty naukowe Muzeum Historycznego

¹⁰⁶ Pismo powstało w 1913 z przekształcenia „Poradnika Językowego” (1901–1912); nast. „Język Polski” (1913–1914); „Język Polski i Poradnik Językowy” (1916); od 1919 ponownie jako „Język Polski”.

¹⁰⁷ W tym 4 podserie zeszytów uczelnianych; w ramach ZN UJ: „Prace Historyczne” (1960–) [w tym część z podziałem na podserie: „Studia Austro-Polonica” (1978–), „Studia Italo-Polonica” (1982–) i „Studia Polono-Danubiana et Balcanica” (od 1986)], „Opuscula Musealia” (1986–) i „Prace Polonijne” (1975–) oraz drukowane na WSP „Prace Historyczne” (od 1967).

Miasta Krakowa „**Krzysztofor**” od 1974); archiwów („**Krakowski Rocznik Archiwalny**” wydawany od 1995 w Archiwum Państwowym w Krakowie), towarzystw naukowych (np. półrocznik Polskiego Towarzystwa Studiów Żydowskich „**Studia Judaica**” i rocznik Stowarzyszenia Kół Naukowych Historyków Studentów „**Societas Vistulana**” „**Historia**”)¹⁰⁸. Dla badacza historii i kultury Krakowa szczególnie cennym źródłem jest długowieczny „**Rocznik Krakowski**”, wydawany od 1898 roku przez Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa.

Równie żywe były w Krakowie zainteresowania badaniami archeologicznymi, poświęcono im aż 9 tytułów. Dwa pisma interesujące się wykopaliskami z terenu Polski południowej wydawała PAN: „**Acta Archaeologica Carpathica**” Komisji Archeologicznej (od 1958) i redagowane w Zakładzie Archeologii Małopolski „**Sprawozdania Archeologiczne**” (od 1955); kolejne wydawano w kręgach uniwersyteckich – „**Archaeoslavica**” (od 1991), które interesowało się archeologią słowiańską i szerokoprofilowe „**Prace Archeologiczne**” (ZN UJ, od 1960). Pięć następnych ukazywało się pod opieką muzeów: wydawane przez Państwowe Zbiory Sztuki na Wawelu „**Acta Archaeologica Waweliana**” (od 1993) i „**Studia Waweliana**” (od 1992)¹⁰⁹, które zajmowały się archeologią średniowieczną i dokumentacją lokalną oraz dwa periodyki krakowskiego Muzeum Archeologicznego – rocznik „**Materiały Archeologiczne**” (od 1959) poświęcony archeologii śródziemnomorskiej i badaniom nad prehistorią Małopolski i ukierunkowane lokalnie „**Materiały Archeologiczne Nowej Huty**” (od 1968). W cieniu rozwiniętej w Krakowie historii i archeologii pozostawały badania etnograficzne. Z nurtem tym były związane dwa pisma: uniwersyteckie „**Prace Etnograficzne**” (ZN UJ, od 1963) oraz „**Rocznik Muzeum Etnograficznego w Krakowie**” (od 1966), gdzie publikowano rozprawy dotyczące kultury ludowej, muzealnictwa oraz drukowano relacje z badań terenowych.

G.4. FILOZOFIA. RELIGIOZNAWSTWO. TEOLOGIA

Krakowskie periodyki filozoficzne, jakkolwiek nie były grupą zbyt liczną (7 tytułów) zyskały w opinii ekspertów KBN znaczne uznanie („**Kwartalnik Filozoficzny**” i „**Reports on Mathematical Logic**” oceniono po 6 punktów); opinię tę potwierdzały także międzynarodowe indeksy (np. „**The Philosopher’s Index**”). Czołowym pismem tej grupy jest wydawany przez Polską Akademię Umiejętności „**Kwartalnik Filozoficzny**”, który po ponadtrzydziestoletniej przerwie wznowiono w 1992 roku (wcześniej ukazywał się w latach 1923–1950). Kilka czasopism drukowano w Instytucie Filozofii UJ: multidyscyplinarny „**Reports on Mathematical Logic**” (od 1973), ogólnofilozoficzny „**Reports on Philosophy**” (od 1977), interesujący się filozofią i socjologią teoretyczną „**Principia**” (od 1990), któremu od 1993 towarzyszy dodatek „**Principia, Ekspres Filozoficzny**” oraz interdyscyplinarny „**Dialogikon**” (1995), podejmujący sprawy z pogranicza logiki, praksekologii, historii logiki,

¹⁰⁸ Nadto anglojęzyczny „**The Enigma Bulletin**” redagowany przez Zdzisława Kapere.

¹⁰⁹ Oba wydawnictwa są kontynuacją „**Studiów do Dziejów Wawelu**” (1955–1991).

filozofii, epistemologii, ontologii¹¹⁰. Jeszcze skromniejszą ofertę miało religioznawstwo – wydawano jedynie związany z Instytutem Religioznawstwa UJ kwartalnik „**Nomos**” oraz jedną podserię zeszytów naukowych UJ „**Studia Religiológica**” (od 1977). W innej sytuacji byli natomiast krakowscy teolodzy skupieni w PAT, jezuitckim „**Ignatianum**” i seminairach – łączna liczba drukowanych w Krakowie pism teologicznych wynosiła aż 32 tytuły.

G.5. INNE DYSCYPLINY HUMANISTYCZNE (KSIĄŻKA, PRASA, SZTUKA)

W bogatej ofercie krakowskiej prasy specjalistycznej znalazły się także wydawnictwa zajmujące się szeroko rozumianą kulturą. Podejmowano sprawy książki, bibliotekarstwa, mediów i interesowano się sztuką. Problemom księgoznawstwa, w tym źródłoznawczym badaniom historycznym, poświęcono wydawnictwa największych krakowskich księżnic („**Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej**”, drukowany pod różnymi tytułami od 1949 roku¹¹¹ i „**Rocznik Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie**”¹¹²) oraz dwa pisma akademickie (UJ i WSP)¹¹³. Kraków to również największe w kraju skupisko prasoznawców – działa tu Ośrodek Badań Prasoznawczych UJ, gdzie od 1958 r. redagowany jest kwartalnik „**Zeszyty Prasoznawcze**”¹¹⁴, oraz Komisja Prasoznawcza PAN, wydająca od 1998 „**Rocznik Historii Prasy Polskiej**”.

Zainteresowanie sztuką było nieco większe. Prym wśród pism poświęconych historii sztuki wiódł rocznik Komisji Teorii i Historii Sztuki PAN „**Folia Historiae Artium**” (1964–1994); w 1995 po przejęciu Komisji przez PAU wydawnictwo zmieniło tytuł na „**Folia Historiae Artium. Seria Nowa**”. Kilka kolejnych tytułów drukowano z inicjatywy Akademii Sztuk Pięknych; do ukazującej się od 1970 roku serii „**Zeszyty Naukowe ASP**” w latach 90. dołączyły trzy specjalistyczne wydawnictwa: „**Zeszyty Naukowo-Artystyczne Wydziału Malarstwa ASP**” (od 1998); redagowany na Wydziale Form Przemysłowych „**BSP Biuletyn Sztuki Projektowania**” (od 1997) i pismo Katedry Fotografii „**Photographica**” (od 1997). Sztuki plastyczne funkcjonowały także jako kierunek akademicki na uczelniach niearty-

¹¹⁰ Nadto zeszyty naukowe drukowane na WSP („Prace Filozoficzne” od 1972–) i AGH („Zagadnienia Społeczno-Filozoficzne”, 1982–1993).

¹¹¹ Kolejno: „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie” (1949–1952), „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie oraz Bibliotek Instytutów, Seminariów i Zakładów Uniwersytetu Jagiellońskiego” (1953), „Biuletyn Miesięczny Biblioteki Jagiellońskiej” (1954), „Biuletyn Miesięczny – Biblioteka Jagiellońska” (1955–1956), od 1957 pod obecnym tytułem.

¹¹² Od 2000 pt. „Rocznik Biblioteki Naukowej PAN i PAU w Krakowie”.

¹¹³ Wydawane w ramach „Rocznika Naukowo-Dydaktycznego” WSP „Prace Bibliotekoznawcze” (od 1982) i uniwersyteckie ZN UJ „Prace z Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej” (od 1993). Wspomnieć też warto o fachowym piśmie bibliotekarskim wydawanym od 1960 r. przez krakowską Wojewódzką Bibliotekę Publiczną („Biuletyn Informacyjno-Instrukcyjny”, od 1998 jako „Notes Biblioteczny”).

¹¹⁴ W latach 1958–1959 jako „Prasa Współczesna i Dawna”.

stycznych (UJ i WSP)¹¹⁵ oraz jako obiekt zainteresowań konserwatorów i muzealników; interesującym przykładem takiego spojrzenia na sztukę są „**Teki Krakowskie**” wydawane od 1994 przez Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego. Obraz naukowego piśmiennictwa artystycznego dopełniają pisma muzyczne. Zainteresowania wskazaną problematyką były w Krakowie jednak bardzo słabe. Poza książkową serią „**Zeszytów Naukowych**”, które wydawano na krakowskiej Akademii Muzycznej ukazywało się międzynarodowe pismo muzykologiczne „**Musica Iagellonica**”, które w 1995 założył Zygmunt M. Szwejkowski.

Scientific and Specialist Press in Krakow in 1989–1998 (An Overview)

Abstract

The outline contains a synthetic overview of the scientific, specialist, and popular science periodicals published in Krakow in 1989–1998, classified according to the criterion of subject matter (524 titles in total). The picture of the Krakow professional journals as examined in this cross section is particularly variegated. The statistics show that the whole universe of science, technology, and applied knowledge is within the scope of interest of the publishers and institutions operating there. By volume, the social sciences are at the lead with 22.73% of the periodicals on offer (120 titles), the humanities enjoy an equally great interest with 17.23% (91), the technical sciences – 14.96% (79), the earth sciences – 14.02% (74), and medicine – 10% (54), as well as the slightly less represented mathematical and natural sciences – 8.9% (47) and agriculture 8.14% (43); the picture is completed by 20 titles with general profile (3.79%). This distribution – as demonstrated by comparative data – is a peculiar derivative of the local scientific infrastructure, and it expresses the directions of research conducted in Krakow. The outline makes also a preliminary evaluation featuring the magazines of greatest significance to the development of the fundamental research. It is worth mentioning that as many as 25% of the Polish periodicals included in the “Science Citation Index” (8 of 31 Polish titles) are published in Krakow. The biological sciences have a particularly strong representation – 5 titles (“*Folia Biologica*”, “*Acta Physiologiae Plantarum*”, “*Folia Histochemica et Cytobiologica*”, and two series of “*Acta Biologica Cracoviensia*”), medical sciences are also appreciated – 2 titles (including “*Journal of Physiology and Pharmacology*” boasting the highest index IF – 1.114, and “*Polish Journal of Pharmacology*”), and nuclear physics represented by the prestigious periodical “*Acta Physica Polonica B*” (684 recognized publications were printed in it only during 1998). Among the humanities, linguistics enjoys a high esteem (4 titles – “*Rocznik Sławistyczny*”, “*Biuletyn PTJ*”, “*Slavia Orientalis*”, “*Stylistyka*”), theory of literature (“*Ruch Literacki*”), history (“*Studia Historyczne*” and “*Historyka*”), and philosophy (“*Kwartalnik Filozoficzny*”). The picture is certainly not complete, but it seems to fairly reflect Krakow’s contribution to the world development of exact sciences, and to corroborate the potential of the local research institutions.

¹¹⁵ ZN UJ „Prace z Historii Sztuki” (1962–) i drukowane od 1988 na WSP „Prace z Wychowania Plastycznego”.